

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

Pohled mladých Izraelců na sionismus

Young Israelis view on Zionism

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Čejková

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Šotola, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškeré prameny, literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 21. března 2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především všem participantům mého výzkumu za projevenou důvěru a spolupráci a panu Mgr. Jaroslavu Šotolovi, Ph.D. za vedení mé práce, za jeho trpělivost a podporu. Děkuji také svým blízkým, kteří mi byli oporou, zvláště pak svému manželovi Miroslavovi.

Anotace

Bakalářská práce zkoumá postoj současné izraelské mladé generace k sionismu. Vychází z vlastního terénního výzkumu v Izraeli, realizovaného pomocí kvalitativní metody. Teoretická část nastiňuje historii sionismu, klíčové historické momenty mladého státu Izrael a jeho specifika. Jádrem analytické části je 12 rozhovorů realizovaných v Izraeli na podzim roku 2015. Rozhovory jsem vedla nejen s mladou generací, ale i s pamětníky, kteří představují jeden z názorových zdrojů mladé generace. Podkladem pro analýzu jsou dílčí témata zahrnující jednak samotný sionismus, ale i jeho historické kořeny, rodinnou paměť, náboženství, politiku, diverzitu a jednotu společnosti, arabsko-izraelský konflikt, armádu a postoje Izraelců k dnešnímu globalizovanému světu. V těchto dílčích tématech především odkrývám postoje mladých Izraelců k sionismu a zabývám se i ovlivňujícími faktory, které formují jejich sionistické postoje.

Klíčová slova

Izrael, Palestina, sionismus, alija, holokaust, arabsko-izraelský konflikt, terorismus, judaismus, Theodor Herzl, kvalitativní výzkum

Annotation

This bachelor's thesis examines the Israeli young generation's position on Zionism. It is based on its own field research in Israel, realized using qualitative methods. The theoretical part describes the history of Zionism, the key historical moments of the young State of Israel and its specifics. The core of the analysis is formed by 12 interviews carried out in Israel in the autumn of 2015. The interviews were conducted not only with the young generation but also with the old-timers who constitute one of the ideological sources of the young generation. The basis for the analysis are sub-themes including Zionism itself, but also its historical roots, family memory, religion, politics, diversity and unity of society, the Arab-Israeli conflict, the army, and the Israelis' attitudes to today's globalized world. In these sub-themes, the aim is to reveal the attitudes of young Israelis to Zionism and to look into the influencing factors that shape the Zionist attitudes.

Keywords

Israel, Palestine, Zionism, Aliyah, Holocaust, Arab-Israeli conflict, terrorism, Judaism, Theodor Herzl, qualitative research.

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Teoretická část.....	12
2.1 Sionismus.....	12
2.1.1 Politický sionismus.....	12
2.1.2 Náboženský sionismus.....	12
2.1.3 Socialistický sionismus.....	13
2.1.4 Revizionistický sionismus.....	13
2.1.5 Teritoriální sionismus.....	14
2.1.6 Theodor Herzl.....	14
2.2 Vznik státu Izrael a jeho specifčnost.....	16
2.3 Arabsko - izraelský konflikt.....	17
2.3.1 Válka o nezávislost.....	17
2.3.2 Sinajská válka.....	17
2.3.3 Šestidenní válka.....	17
2.3.4 Jom Kippurská válka.....	18
2.3.5 1. libanonská válka.....	18
2.3.6 Válka v zálivu.....	18
2.3.7 2. libanonská válka	19
2.3.8 Intifáda	19
2.4 Alija - přistěhovalectví Židů na území Palestiny.....	20
2.4.1 Alija před vznikem státu Izrael	20
2.4.2 Alija po vzniku státu Izrael	20
2.4.3 Právo návratu.....	22
2.5 Diverzita	23
2.5.1 Diverzita krajiny.....	23
2.5.2 Diverzita napříč stoletími.....	23
2.5.3 Diverzita náboženství.....	23
2.5.4 Diverzita ve společnosti	24

2.6 Moderní západní demokracie versus náboženský stát.....	25
3 Výzkumná část.....	26
3.1 Cíle výzkumu.....	26
3.1.1 Hlavní cíl.....	26
3.1.2 Dílčí cíle.....	26
3.2 Výzkumný vzorek.....	27
3.2.1 Získávání respondentů.....	27
3.2.2 Charakteristika respondentů.....	28
3.3 Metoda výzkumu.....	29
3.3.1 Kvalitativní výzkum.....	29
3.3.2 Způsob získávání dat.....	29
3.3.3 Metoda analýzy dat.....	30
4 Analýza.....	31
4.1 Sionismus.....	31
4.2 Konflikt, armáda, solidarita.....	32
4.3 Náboženství a politika, diverzita a jednota.....	37
4.4 Rodinná paměť, generace, kořeny	41
4.5 Dnešní globalizovaný svět a budoucnost země.....	46
5 Závěr.....	50
6 Použitá literatura.....	53

1 Úvod

V roce 2013, když jsem začala studovat judaismus a kulturní antropologii, jsme byli s manželem během vánočních svátků v Jeruzalémě. Jeden náš izraelský přítel nám nabídl, že nás vezme na výlet po méně známých zákoutích Starého města. Za pas si strčil nabitou zbraň a upozornil mě, abych se v arabských částech nepokoušela používat svoji hebrejštinu. Náš společný den tehdy skončil v novém muzeu, které právě otevřeli. Muzeum The Generation Center¹ se nachází v podzemí u Ha kotel (západní zeď původního nádvoří chrámu). Návštěvník hodinu prochází za doprovodu hudby a světelných efektů kamennými sály, kde jsou skleněné instalace znázorňující průřez historií židovského národa – od Abrahama přes 12 kmenů Izraele, králů Šalamouna a Davida až do současnosti. Když jsme vyšli z podzemí, zeptal se nás náš izraelský přítel, co si o tom všem myslíme. Možná i jemu, sekulárnímu Židovi, přišla celá ta podívaná násilná a příliš se snažící navodit v židovském návštěvníkovi uvědomění si jeho zodpovědnosti k předkům - i k těm, kteří žili před pěti tisíci lety - problesklo mi hlavou. Pokrčila jsem rameny a dodala: „Dnes mají mladí lidé tolik možností, nejsou omezení tímto malým územím, mohou jít kam chtějí, nevím, jestli uvažují o svých předcích a o Izraeli jako zaslíbené zemi.“ Moje rychlá odpověď se okamžitě střetla s jeho národní hrdostí, která se do té doby neprojevovala. Trochou diplomacie jsem odlehčila situaci, ale dozvěděla jsem se, že Izraelci vnímají svoji zemi jinak než běžný Evropan. A začala jsem pátrat po tom, jak. Ideálním pak byla možnost na toto téma provést výzkum v rámci své bakalářské práce. V judaistice se specializuji na soudobé izraelské dějiny, a tak kombinace s antropologickým terénním výzkumem přímo v Izraeli se jeví jako ideální a zajímavá volba, přínosná pro oba obory.

Cílem této práce je zjistit, jaký má současná mladá izraelská generace vztah k sionismu. Tento základní cíl je možné fragmentovat do dílčích otázek. Kolik je v dnešní generaci původních idejí sionismu, které byly hnacím motorem zakladatelů státu Izrael, a nakolik je ovlivněna rozmanitostí a svobodou dnešního globálního světa. Jaký mají vztah mladí Izraelci k historii své země a svého lidu a jak ovlivňuje tato historie jejich vztah k dnešnímu modernímu státu. Jak ovlivňuje rodinná paměť a tradované příběhy vztah k jejich zemi. Jaké jsou postoje současné mladé generace

¹ Hakotel. *Visitor Information*. [cit. 12.2.2016]. Dostupné z: <http://english.thekotel.org/VisitorInfo.asp?id=3>

k náboženství a jak vnímají prolínání náboženství a politiky. Jaký má vliv povinná vojenská služba, nepřetržitý válečný stav a teroristické útoky na vztah mladé generace ke své zemi. Jsou v ní ochotni žít dál nebo jsou otevření možnosti žít jinde.

Hned na počátku výzkumu jsem se přesvědčila o specifičnosti tématu sionismu. V knihovně jsem si vyhledala běžně dostupné publikace o etnicitě a nacionalismu. O sionismu v nich nebylo nic, kromě poznámky v knize Miroslava Hrocha: „... *šlo o hnutí natolik specifická, že v kontextu ostatních národních hnutí jim nebudeme věnovat pozornost.*”²⁶ Vycházím tedy z judaistických materiálů týkajících se této specifické oblasti výlučně. Z česky píšících autorů to je především obsáhlé dílo Marka Čejky.

Pro vedení rozhovorů byla stěžejní znalost dějin Židů i dějin Izraele. Postupně jsem znovu prošla tématy sionismus, vznik státu Izrael, přistěhovalectví do země, arabsko-izraelský konflikt, realie o izraelském státu, politice a společnosti. O specifickém vzniku a vývoji státu Izrael pojednává teoretická část, a bez pochopení tohoto historického vývoje nemůže být správně chápán kontext současných výpovědí.

Tato práce není a ani nemůže být ve svém rozsahu bakalářské práce komplexní odpovědí na otázku postoje mladých Izraelců k sionismu, ale je spíše vypovídající sondou do společnosti, která je mladá a velmi různorodá. Základem analytické části výzkumu je 12 rozhovorů vedených přímo v Izraeli. Mluvit s lidmi v jejich prostředí dává výpovědím bohatší rozměr. Návštěvy muzeí a každodenní pozorování zvětšovalo spektrum otázek a zasazovaly odpovědi respondentů do konkrétních obrazů reality. Tyto rozhovory byly vedeny s důrazem na vytyčená klíčová témata a v závěrečné analýze jsou rozčleněny do pěti kapitol, s důrazem na chronologickou i logickou návaznost. Na jednotlivých tématech ukazují, jak je utvářen vztah Izraelců k jejich zemi a potažmo jaký mají vztah k sionismu. Volba tohoto přístupu se ukázala jako nejvhodnější, což je patrné již z první kapitoly, kde se respondenti sami neshodují na vymezení samotného pojmu sionismu. Nejdříve se věnují arabsko-izraelskému konfliktu, o armádě a o solidaritě mezi lidmi, která je v případě Izraelců nutností k přežití. Další kapitola se zabývá politikou a náboženstvím jako hlavním prvkem dělicí společnost. V předposlední kapitole se věnují výpovědím starších generací, rozebírám rodinnou paměť a vliv příběhů generací starších na generaci mladší. Poslední kapitola pak řeší antisemitismus a postavení Izraelců v dnešním globalizovaném světě, kde stále častěji

²⁶ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: SLON, 2009, s. 93.

vidíme prvky multikulturalismu v ostrém kontrastu se silícími národnostními hnutími. Výsledky analýzy jsou shrnuté v závěrečné kapitole.

Poznámka: Ve své práci používám slovo Žid a Arab s velkými písmeny. Držím se tak návodu autority v oboru Marka Čejky, který tento způsob psaní obhajuje tím, že ve většině kontextu je v dané tématice přimícháno v určité míře náboženství a problematizuje tak rozlišení příslušníka národa od příslušníka náboženského směru.

2 Teoretická část

2.1 Sionismus

Termín sionismus byl poprvé použit v roce 1890 Nathanem Birnbaumem. Birnbaum byl významný vídeňský židovský spisovatel, myslitel, žurnalista a nacionalista. Pojem sionismus používal ve svém časopise „Selbstemanzipation!“, který založil a vydával.³

Termín sionismus je definován jako národní hnutí usilující o návrat Židů do Izraele a obnovení židovské suverenity na území Izraele.

Od vzniku státu Izrael v roce 1948 se součástí sionistického hnutí stalo i budování státu Izrael a jeho obrana za podpory armády - IDF (Israel Defence Forces). Sionistické hnutí bylo původně iniciováno sekulárními Židy, ale postupně se do něj zapojili i religiózní Židé. Rozbroje mezi jednotlivými frakcemi vedly ke vzniku jednotlivých forem sionismu, zejména pak politického, náboženského, socialistického, revizionistického a teritoriálního jako jeho hlavních směrů.⁴

2.1.1 Politický sionismus

Politický sionismus kladl důraz na politické jednání a na získání politických práv v Palestině jako předpokladu k naplnění sionistických cílů. Je spojován se jménem Theodora Herzla, usilujícího o vznik státu, který by byl mezinárodně uznán a který by se stal bezpečným místem pro Židy. Jako nositelé těchto myšlenek byly založeny podpůrné organizace, z nichž nejvýznamnější se staly Zionist Organizaton, Jewish National Fund a Jewish National Trust.⁵

2.1.2 Náboženský sionismus

Náboženský sionismus je založený na myšlence spojení židovského náboženství a židovského státu. Cílem není jen politická svoboda, ale i náboženská obnova, dodržování tóry a přikázání. Návrat do Palestiny je jednoznačně vnímán jako návrat do Bohem zaslíbené země a naplnění proroctví před příchodem mesiáše. Judaismus je

3 OLSON, Jess. *Nathan Birnbaum and Jewish Modernity*. Stanford, California: Stanford University Press, 2013, s. 56-66.

4 Jewish Virtual Library. [cit. 2.1.2016]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Zionism/>

5 Tamtéž.

považován za základní esenci života v novém židovském státě. V roce 1902, po 5. sionistickém kongresu, zakládají Rabbis Reines a Ze'ev Yavetz organizaci Mizrahi, která má za úkol dohlížet na dodržování příkázání z tóry a návrat na Sión. V Izraeli se pak soustředili hlavně na nábožensko-národní vzdělávací systém. V roce 1922 vzniká již přímo na území Izraele organizace Hapoel Hamizrahi se zaměřením na zemědělství a s heslem „tora ve avoda“ (tóra a práce). V roce 1956 se obě hnutí, Mizrahi a Hapoel Hamizrahi, spojily do National Religious Party, národní náboženské strany, která je aktivní dodnes.⁶

2.1.3 Socialistický sionismus

Socialistický sionismus se také nazývá Labor Zionism. Je to pokus o národnostní a sociální řešení spojením sionismu a socialismu. Zakladatel je Nachman Syrkin, který prezentoval svoje myšlenky krátce před 3. sionistickým kongresem v roce 1899. Socialističtí sionisté vycházeli z předpokladu, že s rozvíjejícím kapitalismem poroste třídní rozdělení a bude se prohlubovat bída židovského proletariátu. Sionismus je pak ekonomicko-historickým řešením tohoto procesu. Bylo založeno více politických organizací, které sloužily těmto myšlenkám, některé se hemžily marxistickou terminologií a hlavním důrazem byl socialismus, v jiných převažoval sionismus.

Myšlenky socialistického sionismu daly vzniknout mnohým novým hnutím, jako třeba *Hashomer Hatz'air* a *Hehalutz*. Vedoucí těchto politických stran byli pak důležitými osobnostmi v době před vznikem státu a v době vzniku státu Izrael. Například David Ben-Gurion, Yitzak Ben-Zvi a Berl Katznelson. Socialistický sionismus se podílel na zakládání nových osad. Dnešním následníkem je izraelská Labor Party, jedna z dvou hlavních politických stran.⁷

2.1.4 Revizionistický sionismus

Revizionistický sionismus byl krajně pravicovým, nenáboženským protikladem sionismu socialistického. Hlavní představitel Ze'ev Žabotinsky (1880-1940) požadoval revizi dosavadních sionistických myšlenek a založil vlastní radikální organizaci New Zionist Organization, která propagovala vznik státu na obou březích Jordánu. Stoupenci aktivně bojovali proti Britům, a aby urychlili vznik státu, byly založeny dvě guerillové

6 SHIMONI, Gideon. *The Zionist Ideology*. Hanover: University Press of New England, 1995, s. 127-158.

7 Tamtéž, s. 166-232.

jednotky Irgun a Lehi, které vedly záškodnickou válku. V roce 1946 se NZO opět připojila k ZO, v roce 1948 se Irgun a Lehi staly součástí IDF. Dnešním politickým nástupcem revizionistů je strana Likud.⁸

2.1.5 Teritoriální sionismus

Teritoriální sionismus obhajoval právo Židů na společný stát v Palestině nebo i kdekoliv jinde. Například se jednalo o Program Uganda. Ortodoxní náboženský segment sionistického hnutí s touto myšlenkou nesouhlasil.⁹ Tento směr byl v roce 1905 zamítnut sionistickým kongresem, který vytyčil Palestinu jako jediné možné historické území pro nový stát. Nicméně ve stejném roce vzniká v Basileji Territorialist Jewish Organization pod vedením spisovatele Israele Zangwila a pokračuje v hledání vhodných území v Africe, Austrálii a v Asii, ale bez úspěchu.

Další pokusy o teritoriální vymezení Židů můžeme zaznamenat v Sovětském svazu - nejdříve v roce 1920 na jižní Ukrajině a severním Krymu a v roce 1934 utvořením Židovské autonomní oblasti s hlavním sídlem Birobidžan na východě Sovětského svazu.

V roce 1935 po nástupu fašismu v Německu založil v USA Isaac Nachman organizaci Steinberg Freeland League. Pokoušel se neúspěšně najít území, kam by se Židé mohli vystěhovat - v Austrálii, Ekvádoru, Surinamu. V současné době teritoriální sionismus již nemá odůvodnění a neexistuje.¹⁰

2.1.6 Theodor Herzl

Za otce, zakladatele a tvůrce moderního sionismu se považuje Theodor Herzl (1860-1904).

Theodor Herzl byl emancipovaným Židem, který se narodil v Budapešti a vystudoval práva ve Vídni. Výhodný sňatek mu zajistil bezstarostnou budoucnost, a tak se mohl věnovat psaní divadelních her, fejetonů a novinářské činnosti. V roce 1894 se dostal do Paříže, kde jej radikálně ovlivnila Dreyfusova aféra (antisemitská kampaň proti francouzskému důstojníkovi). Tato zkušenost změnila jeho názor na možnou emancipaci Židů a během několika měsíců vydává manifest sionismu *Der Judenstaat*

8 SHIMONI, Gideon. *The Zionist Ideology*. Hanover: University Press of New England, 1995, s. 236-266.

9 Tamtéž, s. 333-334.

10 Jewish Virtual Library. [cit. 2.1.2016]. Dostupné z:
<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Zionism/>

(Židovský stát). Tento spis je do detailů zpracovanou vizí emancipovaného moderního státu. Herzl se podílel na založení Světové sionistické organizace v roce 1897 v Basileji. Zde byl přijat Basilejský program, usilující o získání území v Palestině za účelem založení nového židovského státu. Do svého notesu si napsal větu: *"Kdybych měl shrnout kongres do jedné věty - kterou se budu střežit vyslovit veřejně -, byla by následující: V Basileji jsem založil židovský stát. Kdybych to dnes řekl nahlas, všichni by se mi vysmáli. Možná za pět let, ale určitě za padesát, to bude vědět každý."*¹¹ Přesně o padesát let později, roku 1947, Valné shromáždění OSN uznalo židovský stát v Palestině – stát Izrael.

Theodor Herzl umírá ve věku 44 let vlivem přepracování. Jeho ostatky byly v roce 1909 převezeny do Jeruzaléma, kde na Mt. Herzl je jeho památník a muzeum.¹²

11 HERZL, Theodor. *Židovský stát*. Praha: Academia 2009, s. 23.

12 WISTRICH, Robert S. *The Jews of Vienna in the Age of Franz Joseph*. New York: Oxford University Press, 1989, s. 421-475.

2.2 Vznik státu Izrael a jeho specifičnost

Židé vždy považovali Palestinu za svůj domov, byla to pro ně země zaslíbená Bohem jejich praotcům. Myšlenky návratu ale nebyly v minulosti realizovány. Co tedy bylo hybnou silou k „návratu na Sion“? Francouzská revoluce a následně osvícenství změnily náhled na identitu člověka určenou do té doby náboženskou příslušností. V Evropě začaly sílit národní hnutí a volání po národnostních státech. Na této vlně se svezli i Židé, kteří byli sice národem, ale chybělo jim území, kde by mohli společně budovat stát.¹³

Situace se začíná dramaticky měnit s nástupem nacismu v Německu po roce 1933, kdy se k moci dostává Adolf Hitler a otevřeně vystupuje proti Židům. Židé z chudých oblastí na východě Evropy jsou nemajetní, a mají proto omezené možnosti úniku. Avšak i bohatší emancipovaní Židé velmi těžko shání víza do jiných zemí, nikdo je nechce přijmout. Palestina je v té době pod britským mandátem, ale Britové v roce 1939 vydali tzv. White Paper, který omezil možnost přistěhování do Palestiny na pouhých 75 000 lidí za 5 let. Během holokaustu zahynulo 6 000 000 Židů. Druhá světová válka skončila v roce 1945 a na scénu přišlo vyrovnávání se s válečnými hrůzami - za bouřlivého vyjednávání je o tři roky později, na základě rezoluce OSN, 14. května 1948, vyhlášen Izraelský stát. První úkol sionismu je splněn, stát je založen. Nastává druhá fáze - budování nového státu a jeho obrana.¹⁴

13 AVINERI, Šlomo, *Zrození moderního sionismu*. Praha: Sefer, 2001, s.12-15.

14 KRUPP, Michael. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 94-125.

2.3 Arabsko - izraelský konflikt

2.3.1 Válka o nezávislost

Následující den po vzniku státu Izrael, 15. května 1948, vyhláší Zajordánsko, Egypt, Sýrie, Irák a Libanon válku Izraeli. Jednalo se o nejkrvavější konflikt v dějinách státu Izrael trvající zhruba rok. Mladý a nezkušený stát budoval svoji jednotnou armádu během bojů. Bylo nutné dobýt území vytyčené OSN doslova dům od domu. Jednotliví obyvatelé arabského původu museli odsouhlasit existenci nového státu Izrael, nebo byli násilně vystěhováni. Situace byla zkomplikována pogromy na Židy v arabských zemích a s tím spojenou prioritou přivést tyto Židy okamžitě do země. Na čas byl proto i pozastaven přesun Židů z Evropy. Výsledkem bylo dobytí území patřících Izraeli, konflikt skončil v červenci 1949 podepsáním míru se Sýrií. Na židovské straně padlo 6 000 lidí, což byla velká ztráta pro malý a mladý stát.¹⁵

2.3.2 Sinajská válka

Sinajská válka byla válkou o kontrolu nad Suezským průplavem. V červenci 1956 Egypt znárodnil Suezský průplav. V reakci na to 29. října 1956 obsadil Izrael Sinajský poloostrov. Ve spojení s Velkou Británií a Francií Izrael vybojoval kontrolu nad Suezským průplavem, ale OSN se následně zasadila o stáhnutí vojsk spojeneckých armád a případnutí průplavu Egyptu. Izraeli byla přislíbena záruka používání průplavu. Výsledkem tohoto konfliktu bylo dočasné obsazení Sinajského poloostrova Izraelem (do roku 1957), oslabení vlivu Británie na Blízkém východě a posílení vlivu SSSR.^{16 17}

2.3.3 Šestidenní válka

Šestidenní válka byla válka Izraele s Egyptem, Sýrií a Jordánskem 5.-10. června 1967. Vyvrcholením příhraničních konfliktů se stalo uzavření Tiranské úžiny v Rudém moři Egyptem pro izraelské lodě. Izrael následně znovu obsadil Sinajský poloostrov až k Suezskému průplavu, strategické Golanské výšiny na hranicích se Sýrií, západní břeh Jordánu a pásmo Gazy. Posílil se vliv USA v regionu. Na arabské straně ve válce padlo 18 500 osob, na izraelské 700.¹⁸

15 KRUPP, Michael. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 13-19.

16 Tamtéž, s. 41-46.

17 ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina*. Brno: Barrister a Principal, 2015, s. 100.

18 Tamtéž, s. 113-115.

2.3.4 Jom Kippurská válka

Jom Kippurská válka začala napadením Izraele 6.října 1973. V den, kdy Židé slaví Den smíření a život v Izraeli se zcela zastaví, byl Izrael nečekaně napaden Sýrií na Golanských výšinách a současně Egyptem na Sinajském poloostrově. Moment překvapení vynesl agresorům počáteční vítězství. Tehdejší premiérka Izraele Golda Meir požádala USA o pomoc. Izrael po velké mobilizaci armády dobyl svá území zpět a získal i některá nová. Nicméně se rozplynula představa o neporazitelnosti izraelské armády. Na izraelské straně padlo 3 000 vojáků, na arabské 8 000. Situace po válce vedla k odstoupení Goldy Meir z postu premiérky a na její místo nastoupil Jicchak Rabin. Situace vyústila v novou mírovou smlouvu s Egyptem 1978 v Camp Davidu a v pozdější mírové rozhovory se zeměmi sousedícími s Izraelem.^{19 20}

2.3.5 1. libanonská válka

V červnu 1982 reagoval Izrael na časté teroristické útoky PLO (Organizace pro osvobození Palestiny) z území Libanonu. Konflikt trval 13 dnů a bylo zabito 18 000 Arabů a 7 000 Izraelců. Došlo k oslabení PLO a tím donucení jednat s Izraelem na politické bázi. Izraelskou i světovou veřejnost popudil masakr 474 civilistů v táborech Sabra a Šatíla křesťanskými falangisty a kontroverzní přístup Izraele (jednotky IDF nezasáhly, ačkoliv mohly). V březnu 1983 došlo k příměří mezi Libanonem a Izraelem a v roce 1985 se definitivně stáhly izraelské jednotky z území Libanonu.^{21 22}

2.3.6 Válka v zálivu

Během války v zálivu byl v lednu a únoru 1991 bombardován Izrael Irákem raketami země-země. Izrael musel v této válce zůstat pasivní, protože zapojení do války, ve které USA podporovaly arabští spojenci (Saudská Arábie), nebylo politicky možné. Protože však hrozilo nebezpečí dalších útoků a použití chemických zbraní, obyvatelstvo prožívalo velké vypětí. Celý národ musel mít připraveny plynové masky a při signálu sirén si je lidé neprodleně nasazovali a odbíhali do krytů. Bylo zničeno 1500 budov, ale zabít byl pouze jeden člověk. Konec války připadl na svátek Purim, který se slaví v maškarních kostýmech a je připomenutím zázračné záchrany Židů v době

19 KRUPP, Michael. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Vyšehrad 2013, s. 56-64, s. 81-84

20 ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina*. Brno: Barrister a Principal, 2015, s.146-147.

21 Tamtéž, s. 157-159.

22 KRUPP, Michael. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Vyšehrad 2013, s. 111-120.

babylonského exilu. Lidé tehdy vyměnili plynové masky za maškarní a ještě v šoku ze strachu slavili Purim.^{23 24}

2.3.7 2. libanonská válka

V červenci 2006 reagoval Izrael na pozemní útoky Hizballáhu a bombardoval jižní Libanon, který hospodářsky velmi utrpěl. Raketami byla zasažena i izraelská města na severu země. Z iniciativy OSN bylo podepsáno příměří 14. srpna 2006. Na izraelské straně bylo 160 obětí, na arabské 1 100.²⁵

2.3.8 Intifáda

Intifáda znamená lidové povstání a má škálu od útoků verbálních, mediálních a politických, přes házení kamení, až po teroristické činy zabíjející civilní obyvatelstvo.

1. intifádu vedla PLO a vznikla v Gaze v roce 1987, skončila v roce 1993 mírovými jednáními v Oslu, vedenými Jicchakem Rabinem a Jasirem Arafatem. Celkem zemřelo 160 Židů a 1 162 Palestinců.

2.intifáda probíhala v letech 2000 2005 a zemřelo při ní 973 Židů a 3 491 Palestinců. Oficiálně skončila v Sharm el-Sheiku při jednání Ariela Sharona s Mahmoudem Abbasem a představením mírového plánu Roadmap for Peace. Nicméně útoky pokračují dodnes a v roce 2015 došlo k novému vzednutí vlny útoků na Židy v Izraeli a na celém světě.^{26 27}

23 KRUPP, Michael. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Vyšehrad 2013, s. 179.

24 Israel Ministry of Foreign Affairs:Israel. [cit. 29.1.2016]. Dostupné z:
<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/History/Pages/The%20Gulf%20War%20-%201991.aspx>

25 ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina*. Brno: Barrister a Principal, 2015, s. 279-280.

26 Tamtéž, s. 171 a 222.

27 MENDEL, Miloš. *Náboženství v boji o Palestinu: judaismus, islám a křesťanství jako ideologie etnického konfliktu*. Brno: Atlantis, 2000.

2.4 Alija - přistěhovalectví Židů na území Palestiny

Slovo „alija“ znamená v hebrejštině doslova „vystoupat vzhůru“ a je spojované s cestou do Jeruzaléma, ležícího na kopcích. Výrazem alija se pak označuje proces přistěhování Židů do Izraele, respektive na území Palestiny. Noví příchozí se pak nazývají „olim“.

2.4.1 Alija před vznikem státu Izrael

První alija se datuje do let 1882-1903. Kromě historického odkazu k Palestině a vzestupu sionistického hnutí měly na přistěhovalectví značný vliv i pogromy v carském Rusku. V této vlně přišlo do Izraele asi 25 000 lidí, kteří založili první zemědělská družstva - mošavy. Další vlna přichází v letech 1904-1914. Představuje dalších 40 000 lidí, zakládají první dělnickou stranu - Poalej Zion a první kibucy (zemědělská družstva založená výhradně na společném vlastnictví). Tato vlna je ukončena první světovou válkou. Po válce 1919-1923 následuje třetí alija, dalších 35 000 nových imigrantů (olim) přichází hlavně z Ruska a Polska. Většinou jsou to školení zemědělci sionistického hnutí Hehalutz. Nazývají se pionýři a jsou hybnou silou v osidlování země. Čtvrtá alija se datuje 1924-1928, v ní přichází hlavně bohatí a vzdělaní lidé, kteří se usazují ve městech. Představuje 67 000 lidí, polovina je jich z Polska, jako reakce na vládní protizidovské restriktce. Pátá alija je v letech 1929-1939, 250 000 lidí. S nástupem nacismu přichází do Palestiny mnoho Židů z Rakouska a Německa, kteří přinášejí do země novou úroveň vzdělanosti, akademické a umělecké obory. Na počátku druhé světové války žije v Palestině spravované Brity 475 000 Židů, tvořících 40 procent populace. Restriktce britské vlády proti imigraci a tíživá situace v Evropě daly vzniknout organizaci pro ilegální imigraci - Mossad. Tato organizace v letech 1934-1948 dopravila do Izraele 115 000 olim a dalších 51 000 bylo internováno Brity na Kypru v utečeneckých táborech.²⁸

2.4.2 Alija po vzniku státu Izrael

Masová alija 1948-1951 nastává po vzniku státu Izrael v roce 1948. V arabských zemích Blízkého východu a severní Afriky žilo do té doby 870 000 Židů. Některé komunity byly staré i 2 500 let, ale po vzniku státu Izrael byly terčem pogromů.

²⁸ The Jewish Agency. *Israel and Zionism*. [cit. 29.1.2015]. Dostupné z:

<http://www.jafi.org.il/education/100/concepts/aliyah3.html>

Z těchto komunit postupně přichází do Izraele 600 000 osob.²⁹ Během prvních třech let po vzniku státu Izrael přichází do země 685 000 Židů a počet nových olim tak přesáhl počet obyvatel v době vzniku státu.

Mezi lety 1952-1967 imigrace klesá a do země přijelo pouze půl milionu Židů. Zlomem je až Šestidenní válka - sovětští Židé si uvědomují svoji sounáležitost a 100 000 osob se podaří odjet ze zemí Sovětského svazu. Další přichází z Evropy, Ameriky, Afriky. Celkem mezi lety 1967-1973 je to 260 000 osob. V Izraeli vzniká Ministry of Immigrant Absorption, které usnadňuje příjezd do země, zřizuje jazykové školy (Ulpan) a moderní střediska pro nové olim.³⁰ V následujících letech přijely do země dvě významné skupiny. Jednalo se o Operation Moses (1984), převoz 16 000 osob židovské komunity ze Súdánu a Operation Solomon (1991), převoz 35 000 osob židovské komunity z Etiopie. Tito Židé si s sebou přivezli zcela jiné tradice a zvyky a jejich integrace se ukázala náročnou.³¹

Poslední velká alija byla po roce 1990. Rozpadl se Sovětský svaz a do země přišlo milion olim. Byla to nejmasivnější imigrační vlna v dějinách Izraele, kterou společnost musela absorbovat. Přijíždělo mnoho vzdělaných lidí, kteří ale jen s obtížemi nacházeli uplatnění na místním trhu práce.

K prvnímu lednu 2016 byl počet obyvatel Izraele 8 462 000 lidí, z toho 75 procent etnických Židů.

Počet obyvatel stále roste jednak pokračujícím přistěhovalectvím, které se pohybuje okolo 20 000 lidí ročně a také vysokou porodností - 3 děti na 1 ženu. Nezanedbatelný je i počet zahraničních dělníků, kterých je 250 000.³²

29 The Jewish Agency. *Israel and Zionism*. [cit. 29.1.2015]. Dostupné z:

<http://web.archive.org/web/20071016204522/http://www.jafi.org.il/education/100/maps/refs.html>

30 The Jewish Agency. *Israel and Zionism*. [cit. 29.1.2015]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20070809020547/http://www.jafi.org.il/education/100/concepts/aliyah4.html>

<http://www.jafi.org.il/education/100/concepts/aliyah4.html>

31 Tamtéž.

32 Jewish Virtual Library. *Vital Statistic*: [cit. 29.1.2015] Dostupné z:

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Society_&_Culture/newpop.html

2.4.3 Právo návratu

Právo návratu je specifikum izraelského práva.

Právo návratu vychází z toho, že současný Izrael je považován za nástupce Izraele biblického a zaručuje kterémukoliv člověku na světě, pokud je židovského původu v linii aspoň jednoho prarodiče, právo vrátit se do země svých předků.³³

³³ ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister a Principal, 2009, s. 45.

2.5 Diverzita

2.5.1 Diverzita krajiny

Území Izraele je velmi rozmanité a tato rozmanitost jakoby se odrážela i v lidech, obývajících tuto zemi. Na malém území dvaceti tisíc kilometrů čtverečních, tedy území velikostí odpovídající Moravě, nalezneme dvě moře, sladkovodní Galilejské jezero, slané Mrtvé moře, pouště, úrodné nížiny, močály, nejnižší místo na světě i pohoří Hermon, kde je možno v zimě lyžovat. I flóra a fauna je zde podivuhodná, jedinečné středomořské byliny, miliony migrujících ptáků. Na samém jihu se poušť svažuje do moře, kde pod vodou překvapí barevná korálová zahrada s největší koncentrací korálových ryb na světě. Malé území Izraele nabízí 60 národních parků a přírodních rezervací.³⁴

2.5.2 Diverzita napříč stoletími

Izrael je, jako prastará křižovatka obchodníků, i rájem archeologů, Jericho je uznáváno za nejstarší doložené město na světě, 10 000 let př.n.l.³⁵ Naproti tomu je Tel-Aviv moderní město, výškové budovy centra Azriel jsou nejvyššími na Blízkém východě. Věda a výzkum jsou na velmi vysoké úrovni a Izrael zaujímá přední místo ve vývoji špičkových technologií. Investuje do nich nejvíce ze zemí OECD. Věda, výzkum a technologie tvoří polovinu izraelského exportu. Izrael byl jedinou západní rozvinutou ekonomikou, kde během finanční světové krize v roce 2008 stále pokračoval růst HDP a krize se místní ekonomiky prakticky nedotkla.³⁶

2.5.3 Diverzita náboženství

Náboženství je také různorodé. Jeruzalém je pro Židy místem, kde stál první a druhý chrám a kde bude stát chrám třetí před příchodem mesiáše. Ale ze stejného místa, kde stával chrám, byl později údajně vzat Mohamed do nebe, a tak dnes na chrámové hoře je významné muslimské poutní místo. Jen kousek odtud je křesťanská Golgota - místo údajného ukřižování Krista. Golgoty zde nalezneme dokonce hned dvě, katolickou

34 ALON Azaria. *Israel National Parks and Nature reserves*. Jerusalem: Carta, 2008.

35 UNESCO. *Ancient Jericho: Tel es-Sultan* [cit. 29.1.2016]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5704/>

36 EC EUROPA. *The Israeli Hi-Tech Industry*. [cit. 29.1.2016]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/events/20140120-tto-circle/jrc-20140120-tto-circle-zetelny.pdf>

a evangelikální. Je zde i mnoho dalších památek z počátku historie křesťanství. Židé, křesťané a muslimové jsou rozděleni do mnoha dalších proudů, umírněných i radikálních, a snad všichni musí mít zastoupení v Jeruzalémě. V současnosti je v Izraeli z pohledu víry 64% věřících Židů, 14,6% muslimů, 2,1% křesťanů, 3,2% příslušníků dalších náboženských vyznání a 16,1% ateistů.³⁷

2.5.4 Diverzita ve společnosti

V Izraeli žije 75,6% etnických Židů, 20% izraelských Arabů, a 4,7 procent dalších etnik, zejména Arménů, Drúzů, Čerkézů a Libanonců. Jsou tam početné křesťanské komunity z Finska, Rumunska, Bulharska, Etiopie a Ruska.³⁸ Nezanedbatelný je i počet 200 000 zahraničních dělníků, 70 000 uprchlíků ze severní Afriky a 3 milióny turistů, kteří každoročně přijíždějí do země.

Židé přišli do Izraele z různých zemí, Aškenázští Židé jsou z Evropy, Sefaradští ze španělsky mluvících zemí a Mizrachimští z arabských zemí. Kvůli odlišnosti a silné diferenciaci kulturních návyků se mluví o etnicitě jednotlivých izraelsko-židovských skupin, a to hlavně u komunit pocházejících z neevropských zemí (Jemen, Somálsko, Maroko, Irán, Irák), v kontrastu k Židům původem z Evropy. Hebrejsky se tyto komunity nazývají *eda*.³⁹ Přes všechny odlišnosti se tyto komunity integrují ve společnosti a dělení společnosti je daleko silnější podle třídního původu a společenského postavení než podle země narození.⁴⁰ Židovský původ je v tomto případě rozhodující pro zařazení do většinové společnosti a Izraelci berou jako fakt, že Židé mohou být blondatí s modrýma očima i s černou barvou kůže. Například sociální segregace Mizrachim je připisována jejich nízkému důrazu na vzdělávání dětí, nikoliv jejich vzhledu.

Za zmínku stojí i postavení žen ve společnosti - zde je opět velké spektrum, od plně emancipovaného až po tradiční ženské role v náboženských komunitách, kdy od ženy je očekáváno, že bude hlavně matkou a bude se starat o děti a domácnost.

37 Central Bureau of Statistic. *Population by Religion* [cit. 1.2.2016]. Dostupné z: http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/text_search_eng_new.html?CYear=2015&Vol=66&input=religion

38 ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister a Principal, 2009, s. 66.

39 BEN RAFAEL, Eliezer, SHAROT Stepen: *Etnicity, religion and class in Israeli society*. Cambridge: Cambridge, 1991, s. 5-6.

40 Tamtéž, s. 50.

2.6 Moderní západní demokracie versus náboženský stát

Ačkoliv ústava Izraele je zcela shodná s ústavami západních demokracií a nevymezuje nijak náboženství, pouze zaručuje právo jednotlivce na vlastní náboženské vyznání, přesto specifčnost jediného židovského státu na světě místy spíše připomíná teokracii. Situace spojená s vojenským konfliktem budí ve světě často rozpaky ve vztahu k dodržování lidských práv. Arabové jsou legislativně vyloučeni z armády a politiky. Pro Židy je povinná vojenská služba, 36 měsíců pro muže a 20 měsíců pro ženy, naproti tomu pro izraelské Araby není vojenská služba možná. Početná 20% arabská menšina sice má svoje poslance, nemohou však mít svoji vlastní politickou stranu.

Ani vztah mezi judaismem a demokracií není dodnes zcela vyjasněný. Část společnosti chce moderní pluralistický stát, část usiluje o teokracii - s židovským právem halacha, vládnoucím králem z rodu Davidova a s nejvyšším 71 členným rabínským soudem Sanhedrinem - namísto stávající ústavy, parlamentu (Knesset) a nejvyššího soudu. Na počátku vzniku státu Izrael ateističtí vedoucí nevěřili, že by mohlo dojít k vzestupu náboženství, a proto přistoupili na takzvaný *status quo v záležitostech státu a náboženství*. Jedná se o respektování některých náboženských pravidel bez zakotvení v legislativě. Týká se to hlavně dodržování šabatu, svátků a košer stravování ve státních institucích. Jurisdikce osobního statusu, zvláště pak rodinné právo, jsou plně v rukou náboženských institucí. Zvyšuje se také počet náboženských škol. Status quo je příčinou mnoha rozepří a diskuzí. Podle sociologického průzkumu z roku 2002 si přálo 67% Izraelců oddělení státu a náboženství, ale 38% Izraelců chtělo halachický stát a jejich počet zvolna roste.⁴¹

41 ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister a Principal, 2009, s. 19-43.

3 Výzkumná část

3.1 Cíle výzkumu

3.1.1 Hlavní cíl

Hlavním cílem mé práce je zjistit, jaký má vztah současná mladá generace Izraelců k sionismu. V současném globalizovaném světě jsme svědky dvou extrémů - narůstajících nacionálních hnutí na straně jedné a multikulturalismu na straně druhé. Který z těchto dvou aspektů převažuje v izraelské společnosti? Ideje sionismu, jeho historie a vývoj, jsou dobře zmapovány, ale jaká je současnost?

3.1.2 Dílčí cíle

Při hledání odpovědi na hlavní otázku svého výzkumu, jsem si stanovila několik dílčích oblastí, na kterých mohu zkoumat postoje jednotlivců a srovnávat je. Vytvořila jsem si základní myšlenkovou mapu s těmito dílčími cíli:

Sionismus

Generace, kořeny

Rodinná paměť

Náboženství a politika, diverzita a jednota

Konflikt, armáda, solidarita

Postavení Izraelce v dnešním globalizovaném světě

Na základě těchto dílčích cílů jsem si vytvořila oblasti otázek pro rozhovory a v intencích dílčích cílů jsem i studovala literaturu, popřípadě jsem využila i jiné zdroje - zejména muzea.

3.2 Výzkumný vzorek

3.2.1 Získávání respondentů

Před cestou do Izraele jsem měla předjednaných několik rozhovorů, situaci ale zkomplikovaly svátky (nefungovala veřejná doprava nebo respondenti odjeli na dovolenou), proto většina mých respondentů byla oslovena na místě. Měla jsme několik telefonních čísel, získaných jako vhodné tipy od svých přátel, nebo jsem se dotazovala lidí na ulici, kteří vypadali, že nikam nespíchájí. Zajímavé byly reakce lidí. Obvykle chtěli dělat rozhovor okamžitě, jakmile byli osloveni. Sjednat rozhovor na pozdější termín se mi povedlo jen jednou. Vystihuje to dobře povahu národa: jestli chceš něco udělat, udělej to hned. Snažila jsem se oslovovat mladší lidi, kteří se narodili a vyrostli v Izraeli. Pro srovnání mám také respondenta, který se narodil na Ukrajině, ale vyrůstal v Izraeli. Pro názorovou pestrost mám i starší generaci a jednu rodinu na ilustraci rodinné paměti. Původní cíl byl oslovit mladé lidi pod 40 let a tři generace v jedné rodině. Situace se ale vyvinula tak, že rozhovory jsou z poloviny uskutečněny se staršími respondenty, tyto výpovědi jsem nazvala jako velmi obohacující a umožňující nahlédnout do vývoje společnosti. Snažila jsem se vybírat respondenty z různého prostředí, ale nakonec jen jedna respondentka je ze skupiny praktikující judaismus. Bylo těžké v omezeném čase a v době svátků najít více respondentů z této skupiny. Měla jsem jeden rozhovor i s rodinou ortodoxních Židů, který jsem však nemohla nahrávat, protože byl svátek a nesmí se používat nic elektronického. I postřehy z tohoto rozhovoru ovlivnily můj výzkum. Všichni respondenti, kromě dvou nejstarších, jsou vysokoškolsky vzdělaní. Skutečnost, že zastoupení religiózních Židů v mém vzorku je výrazně nižší než jejich zastoupení v izraelské společnosti, jsem si uvědomila až ke konci výzkumu. Vzniklo to pravděpodobně přirozeným okruhem lidí, s kterými jsem se stýkala. Výpovědi mého vzorku jsou tedy spíše výpověďmi sekulárních obyvatel. Pro případné pokračování své práce bych si proto vytipovala více religiózních Židů a také lidi z vesnic a osad na Západním břehu, tím by bylo spektrum plnější. Nicméně i výpovědi mého vzorku zahrnují postoje a názory soudobé společnosti. Během rozhovorů se již odpovědi opakovaly a vzorek se naplňoval.

3.2.2 Charakteristika respondentů

Kvůli zachování anonymity jsem změnila jména respondentů, kromě respondentů Schatnera a Dova, oba dva zveřejňují své příběhy na různých platformách a s uvedením svých jmen neměli problém.

1-Neta, 30let, vdaná, dvě děti, praktikuje judaismus. Žije v Jeruzalémě. Děd z otcovy strany přišel v roce 1936, člen jednotky Ezel, po válce farmář na severu, z matčiny strany přišli z Egypta v roce 1949.

2-Tal, 24 let, oba rodiče se narodili v Izraeli jako první generace. Žije v Netanya.

3-Igor, 24 let, přistěhoval se z Ukrajiny, když mu byl jeden rok. Žije v Tel-Avivu.

4-Roy, 39 let, rodiče se narodili v Izraeli. Velmi vzdělaná rodina. Žije v Jeruzalémě.

5-Guy, 23 let, Prarodiče přišli kolem roku 1930 z Německa a Ruska. Byli bohatí, doktoři, právníci. Žije v Tel-Avivu.

6-Karen, 64 let, rodiče sionisté z Německa a Československa, přijeli do Izraele před druhou světovou válkou. Žije poblíž Tel-Avivu.

7-Schatner, 82 let, politik, z týmu Jicchaka Rabina při mírových rozhovorech, rodiče přišli v roce 1929 z Ruska, zakládali kibuc, v 50. letech se všichni přestěhovali do Jeruzaléma. Jeho otec pomáhal Židům před válkou přijet do Palestiny. Jeho podpis je na zakládající listině státu Izrael.

8-Dov, 96 let, původem z Československa, přišel do Palestiny v roce 1940 a zachránil se jako jediný z celé rodiny. Neuvěřitelně vitální, pracuje, řídí auto, ovládá několik jazyků. Žije v mošavu u Haify.

9-Ronny, 68 let, narodila se v Palestině česko-německým rodičům, levicová aktivistka, je o ní v Izraeli natočený dokument. Žije v Jeruzalémě.

10-Miriam, 86 let, narodila se v Československu, přežila se sestrou a matkou Terezín, po válce jako sionisté přijely v roce 1949, budovaly kibuc, ale později si našly práci. Ovládá 5 jazyků. Žije v Tel-Avivu.

11-Chanan, syn Miriam, 60 let. Žije v Jeruzalémě.

12-Dany, vnuk Miriam, 28 let. Žije v Jeruzalémě.

3.3 Metoda výzkumu

3.3.1 Kvalitativní výzkum

Jako výzkumnou metodu jsem jednoznačně zvolila kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum je založený na intenzivním kontaktu výzkumníka s terénem. Výhodou kvalitativního přístupu je hloubka popisu jevů a zohlednění jejich kontextu v lokálních souvislostech. Na počátku výzkumu se stanoví téma a určí základní výzkumné otázky, které lze ovšem během výzkumu modifikovat. K samotnému výzkumu se používají relativně málo standardizované metody sběru dat (zejména pozorování, deníky, dokumenty, rozhovory), které se soustředí na vše, co přibližuje danou problematiku.⁴² Základem sběru dat jsou pak hloubkové polostrukturované rozhovory. Závěry se vytváří na základě indukce, kdy opakování jednotlivých případů vede k obecnému tvrzení, které má ovšem pouze pravděpodobnostní povahu.⁴³

3.3.2 Způsob získávání dat

Základem mého výzkumu je 12 rozhovorů, které proběhly v Izraeli v září a říjnu 2015. Respondenti byli seznámeni s cílem mého výzkumu a s anonymitou jejich odpovědí. Částečně strukturované rozhovory byly vždy ve velmi přátelské atmosféře, plné důvěry. Měla jsem připraveny okruhy otázek podle myšlenkové mapy, která korespondovala s kapitolou dílčí cíle. Trvaly hodinu až dvě. Rozhovory jsem vedla v angličtině a češtině, někdy doplněné o upřesnění v ruštině a hebrejštině.

Podklady pro moje dotazování vytvořilo dvouleté studium judaistiky na UP, předchozí cesty do Izraele, četba knih a zhlédnutí filmů s příslušnou tematikou.

Nedílnou součástí mého výzkumu je pozorování. Jako návštěvník Izraele jsem mohla velmi ostře vnímat specifika této země, ostřeji než lidé, kteří v ní žijí a jsou na tamní život zvyklí.

Vedla jsem si terénní deník, mnohé informace z muzeí i z každodenního života jsem fotografovala do svého archivu.

Za účelem rozšíření svých vědomostí jsem navštívila několik státních historických muzeí a památníků významným osobnostem. Tato muzea jsou vystavená především

42 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005, s. 51-53.

43 ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014, s. 13-15.

za účelem formování nových generací, chodí do nich školy a vojáci, aby se seznámili s historií své země. Z pohledu Evropana se tato muzea jevila jako jednoznačně účelně zbudovaná pro posílení národního - sionistického vědomí. Při rozhovorech s respondenty jsem tedy mohla lépe porovnat, které odpovědi korespondují se státní výukou a které jsou osobním prožitkem či názorem jednotlivce. Pokud se mi odpověď zdála schématická, pokládala jsem v průběhu rozhovoru ještě osobní otázky na dané téma a mohla tak zjišťovat, není-li ambivalence mezi naučenými postoji a skutečnými prožitky dotazovaných.

3.3.3 Metoda analýzy dat

Při přípravě rozhovorů jsem si vytvořila několik oblastí otázek. Hlavní témata korespondovala s dílčími cíli: Sionismus. Generace, kořeny. Rodinná paměť. Náboženství a politika, diversita a jednota. Konflikt, armáda, solidarita. Postavení Izraelce v dnešním globalizovaném světě. Polostrukturované rozhovory byly nahrávány a přepsány. Takto přepsané rozhovory jsem analyzovala pomocí otevřeného kódování. Při otevřeném kódování je text rozčleněn na jednotlivé významové části, kterým se přiřadí kód. Tyto kódy se pak rozčlení do jednotlivých kategorií, analyzují induktivní metodou, komparují a sestavují do čitelného příběhu.⁴⁴

44 ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014, s. 211-225.

4 Analýza

4.1 Sionismus

„Sama podstata sionistického myšlení o životě židovského lidu a o hebrejské historii je revoluční - je to revolta proti tradici mnoha staletí, beznadějně toužící po spasení. Místo národa závislého na ostatních, místo menšiny žijící díky milosrdenství většiny požadujeme soběstačný národ, řídící svůj vlastní osud.“

David Ben Gurion⁴⁵

Již na samotném termínu sionismu se odrazil silný izraelský individualismus a názorová pestrost. Jediné, na čem se respondenti shodli, byl význam sionismu v historii vzniku země. *„Toto slovo nás spojilo a shromáždilo, proto se vše stalo. Žijeme teď v této zemi kvůli sionismu, kdyby neexistoval sionismus, nebyl by stát Izrael.“⁴⁶* Nejednotnost odpovědí spočívala v důležitosti sionismu dnes. Některé odpovědi zdůrazňovaly skutečnost, že vznik Izraele naplnil myšlenky sionismu a dnes již není tato idea potřeba, jiní zase viděli i dnešní význam sionismu pro zachování Izraele. Asi polovina respondentů vyjádřila nelibost nad tím, že ačkoliv původní sionismus byl veden ateisty, tak dnes si berou za své myšlenky sionismu různé náboženské skupiny. Jeden respondent si judaismus a sionismus natolik propojil a řekl, že nemá rád sionismus, protože je nábožný. Roy vysvětluje propojení náboženství a sionismu takto: *„Původní myšlenka byla vytvořit moderní národ, moderní zemi. Kombinace sionismu a židovského základu plus myšlenka národnostního státu. V poslední dekádě, nebo ještě dřív, do toho přišlo náboženství. A není to už jenom dědictví. Tak sionismus, který dnes vidíme, je víc judaismem a nacionalismem. Tím se stává radikálnější, než byla původní verze nebo verze před 30 lety. Sionismus je více propojen s náboženstvím a méně tolerantní k menšinám a nebo k odlišnostem v něm.“⁴⁷*

45 AVINERI, Šlomo. *Zrození moderního sionismu*. Praha: Sefer, 2001, s. 200.

46 Tal, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

47 Roy, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

4.2 Konflikt, armáda, solidarita

„At' už se nám to líbí či ne, naše společnost je militaristická par excellence. Militarismus je ústředním organizačním principem, kolem kterého se izraelská společnost otáčí, pracuje, vymezuje své hranice, svou identitu a svá pravidla hry“.

Baruch Kimmerling (1940-2007), izraelský politolog⁴⁸

„Stát Izrael existuje proto, aby bránil Židy a aby bránil Židy před nepřítelem a aby jim poskytl jediné útočiště na světě, kde by mohli žít v míru a pokoji.“

Golda Meir (1898-1978), izraelská předsedkyně vlády⁴⁹

Je nesporné že bez izraelské armády by dnešní Izrael neexistoval. Z pohledu sionisty to je právě armáda, která chrání myšlenky sionismu a dovoluje jim rozvíjet se. Všeobecná branná povinnost a délka vojenské služby - 36 měsíců u mužů a 20 měsíců u žen -, činí z armády zároveň nejvýznamnější tmelící prvek společnosti. Izrael je ve válce od svého vzniku dodnes, a armádou tak prošly všechny generace. Rodiny v Izraeli jsou početné, takže je pravděpodobné, že někdo z příbuzných či blízkých přátel právě vykonává vojenskou službu. Každý Izraelec, který prošel školním systémem a armádou, ví, co tato služba obnáší, zná dobře rizika, vojenskou historii i současnost. Národ jako celek je tedy propojen touto společnou zkušeností - armádou. *„Když jsem byl malý, tak mě hlídali jiní a teď přišla řada na mne hlídat jiné lidi. Bylo to důležité být v armádě.“⁵⁰*

Přítomnost armády je v Izraeli patrná, člověk se běžně setkává s vojáky na nejrůznějších místech. Moje zkušenosti s nimi jsou veskrze pozitivní, vojáci jsou přátelštější, jsou vychovaní tak, aby sami zhodnotili situaci a uměli se rychle a samostatně rozhodovat, mají pohotové reakce, ostrý pohled, jsou vedeni k sebevědomí a hrdosti. Vojnu charakterizuje Guy : *„... je to zkušenost, která ti umožní rychle dospět“⁵¹* Sebevědomí Izraelců také posiluje vědomí, že všechny války vyhráli, i když byli vždy v početní menšině. *„... je to velmi malá země, která navzdory všem okolnostem se stala úspěšnou a vyhrála každou válku, vybudovala tento úžasný stát, to je něco jedinečného, co nikde na světě neuvidíš.“⁵²*

48 ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister a Principal, 2009, s. 58.

49 JONAS, George. *Odveta - Mnichov 1972*. Praha: Baronet Publishers, 2006, s. 512.

50 Dany, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

51 Guy, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

52 Igor, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Tel-Avivu.

Konflikt v současnosti je charakterizován raketovými útoky z pásma Gazy, proti kterým Izrael postavil ochranný štít „Iron Dome“. Ten mezi roky 2012-2014 zničil 1 800 raket s 90% účinností. Země je obehnaná neprodyšnou ostře střeženou hranicí, každý ze západního břehu Jordánu a z pásma Gazy je osobně kontrolován, proto nelze přenést žádnou zbraň nebo výbušninu. Terorismus se tedy omezil na házení kamenů, Molotovovy koktejly, nájezdy auty do civilistů a na útoky nožem. V době mého pobytu v září 2015 se strhla nová vlna těchto útoků a jejich počet je dodnes (únor 2016) mezi 25-75 denně.⁵³ Útoky byly podníceny návštěvou členů parlamentu na chrámové hoře a následným projevem palestinského lídra hnutí Fatáh Abbase v OSN 30. září 2015.⁵⁴ Moje rozhovory probíhaly za eskalace útoků a mohla jsem během třech týdnů pozorovat radikalizaci názorů a narůstající obavy u respondentů.

Sama jsem byla v blízkosti útoku 3. října 2015 u Lví brány v Jeruzalémě. Arabským útočníkem byli zabiti tři Židé, na místo se dostavila armáda a policie a celou oblast vyklidila. Musela jsem se vydat přes policejní kordony a rozvášněné davy na Olivetskou horu, kde sídlí izraelští Arabové a kde jsem nocovala. Celou noc jsme pak slyšeli, jak místní Arabové oslavují smrt Židů, ozývala se hudba a ohňostroje. Na vlastní kůži jsem tak mohla pocítit vliv osobní zkušenosti, která má zcela jiný rozměr než zprostředkované skutečnosti. Celoživotní vystavení nebezpečí a život ve válečném stavu formuje postoje člověka k ostražitosti.

Svoji osobní zkušenost popisuje Igor takto: *„Když mi bylo deset, tak to bylo v době druhé intifády. Žil jsem v Netanya a to bylo město, kde bylo nejvíce sebevražedných útoků, skoro každý den. A tak když mi bylo deset (to už je před 14 lety) mi matka striktně zakázala jezdit autobusem. Řekla mi, když budeš někam chtít jet, tak mi řekneš a já tě tam odvezu autem. Ale ne autobusem. Autobusy tehdy vybuchovaly. Jakýkoliv autobus mohl vybuchnout. Nebo jsi šel po ulici a kterýkoliv odpadkový koš mohl explodovat,*

53 ISRAEL RISING. *Overview of Terror Attacks in Israel*. [cit. 9.2.2016]. Dostupné z: <http://www.israelrising.com/overview-of-terror-attacks-in-israel/>

54 TIMES OF ISRAEL. *Full text of Abbas's 2015 address to the UN General Assembly*. [cit. 9.2.2016]. Dostupné z: <http://www.timesofisrael.com/full-text-of-abbas-2015-address-to-the-un-general-assembly/>

nebo ATM nebo nákupní centrum. Máme velké nákupní centrum v Netanya a třikrát explodovalo, jednou jsem byl dokonce uvnitř, když se to stalo.“⁵⁵

Izraelci berou armádu jako samozřejmost, nikdo z mých mladších respondentů nerozvažoval, jestli se vojenské služby zúčastní nebo ne. Někteří to brali více pragmaticky jako danou skutečnost, někteří více vnímali odpovědnost vůči společnosti.

*„Branná povinnost bylo to, co jsem musel vykonat. Žiji v Izraeli, je to zákon, ale nevnímám jsem, že chráním zemi, ani žádnou hrdost. Spíš to je práce, každou práci ve svém životě dělám nejlíp jak mohu. Takže musím do armády, jdu, udělám to nejlíp jak mohu a pak na to zapomenou.“*⁵⁶

Výpověď Nety poukazuje na to jak nechtěla být vyčleněna z armády a svoje vyčlenění by chápala, jako vyčlenění ze společnosti: :

.... každý musí jít do armády, je to normální v naší společnosti, ovlivňuje nás to, ale nemůžeme si dovolit být bez armády, každý tomu rozumí a každý v Izraeli je součástí armády. Je to nešťastné, že máme tolik nepřátel kolem nás a musíme mít silnou armádu. Stojí to spoustu peněz a bez toho bychom ty peníze mohli investovat do kvality našeho života. Když jsi jinde než v Izraeli, tak ale cítíš, že být Židem je něco zvláštního, překonáváš stále odpor většinové společnosti, cítíš to. Ale v Izraeli je zcela normální být Židem. A to stojí za to.

*Byla jsem hrdá, že jdu do armády, ale také to bylo něco o čem jsem si byla jistá, že udělám, že to tak bude, to byla povinnost, ale ne ve špatném významu slova, věděla jsem, že až mi bude osmnáct, tak tam půjdu, že to je moje občanská povinnost. Ale zároveň jsem věděla, že tam chci jít. Vlastně, měla jsem epilepsii, a kdybych řekla, že nechci, tak bych nemusela. Ale chtěla jsme jít do armády, chtěla jsem se cítit součástí té organizace, která nás ochraňuje a chtěla jsme udělat to málo, co mohu.*⁵⁷

Během rozhovorů se respondenti vědomě snažili nevytvářet stereotypy, že každý Arab je teroristou. Právě naopak, snažili se vědomě vidět arabskou společnost pozitivně a rozlišovat v ní radikální jednotlivce od těch mírumilovných. Bylo zřejmé, že jsou k tomuto postoji cílevědomě vedeni.

55 Igor, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

56 Tamtéž.

57 Neta, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

„Ano, teror je skutečný, kvůli hlupákům, kteří jdou až na hranu vlny a dělají ty nejradikálnější věci.“⁵⁸

Respondent Tal popisuje Araby velice pozitivně: *„Se mnou pracují Arabové a oni jsou moji přátelé. Mluvil jsem s hodně Araby, kteří mi říkali, podívej, vše, co chci je jen žít normální život, podporovat moji rodinu, nestarám se o tento konflikt. Měl jsem dokonce tyto rozhovory jako voják ve vesnicích. Cítil jsem se uvnitř hodně špatně, že to takto prožívají a nemůžou s tím nic dělat, teroristické organizace by je zabili za to, co řekli. Je to brutální a smutné.“*

Nepaušalizuje, ani když se ho ptám, jestli někdo z jeho přátel zemřel. Bez rozmýšlení říká číslo 18 a vysvětluje: *„Částečně zemřeli na vojně, částečně na ulicích při útocích teroristů. Žil jsem v Jeruzalémě, tam to bylo intenzivnější. Abych pravdu řekl: myslím si, že to není rasistické říci, že teroristé z arabských zemí nemají žádné lidství, humanismus, vyjadřují svůj hněv způsobem, že mám chuť odtud odejít, skončit. Je to tak strašné, obětovat svoje tělo, abys zabil ostatní lidi. Ty neznáš jejich názory, o co se starají nebo ne, a i kdyby, oni nejsou vojáci a vybuchnou v autobusu a další věci dělají.“⁵⁹*

Izraelci vesměs přiznávali, že jsou na ulici opatrní, obezřetní, že se vyhýbají některým místům a někteří nosí zbraň. Během mého pobytu, jak jsem se již zmínila, byl enormní nárůst útoků. Bylo velmi přínosné sledovat jejich postoje během stupňujícího se napětí. Snažili se zachovávat klid a uvědomovali si více svoje židovství. *„Současná situace mi nebrání, abych se pohybovala po Jeruzalémě tak jako dřív, ale určitě jsem opatrnější, zamykám své auto při jízdě, sleduji, co se děje kolem mě, a když jdu po ulici, mám pepřový sprej.“⁶⁰*

Postupně jsem zaznamenávala rostoucí nervozitu ve společnosti, a proto jsem se vyptala několika náhodných lidí v Tel-Avivu na jejich názory na současnou eskalaci konfliktu. Některé odpovědi vyjadřovaly obavy z budoucnosti a únavu z dlouhotrvajícího napětí, některé byly smířené se situací a vyjádřili by se nejlépe slovy: *„Ano, takto tu žijeme, to je Izrael.“*

58 Igor, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

59 Tal, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

60 Neta, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

Od několika tázaných jsem dostala jako odpověď parafrázovaný citát Goldy Meir: „*Mír bude, až budou Arabové víc milovat svoje děti než nenávidět Židy.*“ Tento citát je zakořeněn v podvědomí lidí a vystihuje jejich vnímání současné situace. Nikdo z respondentů nevyjádřil naději na vyřešení konfliktu, přesto jsem zaznamenávala odpovědi typu „*Kdekoliv mimo Izrael se necítím bezpečně, doma jsme tady.*“⁶¹ To poukazuje na silné sociální propojení společnosti, ale také na důvěru v tuto společnost, v její armádu a ve vzájemnou solidaritu v občanské společnosti.

61 Neta, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

4.3 Náboženství a politika, diverzita a jednota

„Útlak nás nutí znovu se přimknout ke starému kmeni a nenávisť z nás opět dělá cizince. Tak jsme a zůstáváme historická solidarizující skupina – ať chceme, či nechceme. Jsme národ, nepřítel nás k tomu přinutil, jak už to v dějinách bývá. V tísnivé době stojíme při sobě a v tom je naše síla. Ano, máme sílu vytvořit stát, příkladný stát. Disponujeme všemi lidskými i hmotnými prostředky, jichž je k tomu třeba.“

Theodor Herzl⁶²

V izraelské společnosti je několik konfliktních linií. Konfliktní linie mezi Židy a Araby je nejvíce medializovaná a týká se především oblastí Západního břehu a pásma Gazy. Uvnitř většinového židovského etnika v Izraeli je nejmarkantnější konfliktní linie mezi Židy sekulárními a religiózními, která by se také dala chápat jako linie mezi Židy prosazujícími demokracii, nebo teokratický, halachický stát. Konfliktní linie mezi pravíci a levíci se netýká ekonomiky, ale postojů k řešení arabsko-židovského konfliktu, kde levice je ochotna dělat územní ústupky výměnou za mír. Další konfliktní linie jsou Aškenázové - Sefaradé, sionisté - nesionisté, starousedlíci - noví přistěhovalci. Všechny tyto linie více méně souvisí s náboženstvím.⁶³

Moji respondenti vyjadřovali obavu z nebezpečí, že většinová společnost se stane nábožnou a tím, že přijdou o své občanské svobody a země zažije ekonomický úpadek. *„Myslím si, že dekádu, dvě ještě Izrael přežije, protože tu je dostatek populace, která udržuje ekonomiku v chodu. ...ale do 40 let bude Izrael úplně stejně radikální náboženská země, jako jsou dnes jeho sousedi. Izrael už byl zachráněn v devadesátých letech masivní imigrací talentovaných lidí ze zemí bývalého SSSR. Mnozí z nich byli inženýři a vědci a lidé s vyšším vzděláním. Ti zachránili ekonomiku a zabránili proměně země v náboženský stát.“⁶⁴*

Religiózní i nereligiózní Židé předpokládají, že v Izraeli bude během jedné nebo dvou generací většina populace nábožná. Ukazuje na to jednak demografický vývoj - religiózní Židé mají mnoho dětí. Dále velká aktivita religiózních Židů, hlavně pak jejich

62 HERZL, Theodor. *Židovský stát*. Praha: Academia, 2009, s. 64.

63 ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister a Principal, 2009, s. 70-72.

64 Roy, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

ideologický vliv ve školství, v médiích, armádě, na politické scéně. „ *Před 30-40 lety lidé judaismus a sionismus nespojovali tolik. Vize byla žít jinak než lidé v diaspoře. Ale dnes to je jiné, změnilo se to. Lidé spojují judaismus a sionismus a být Izraelcem. Ale před 30-40 lety byl Izrael více sekulární země, dnes je více náboženská země a to působí to spojování. Nábožní lidé mají více dětí. Když jsem byl na základní škole já a ve třídě bylo 15 dětí, tak pouze jedno z nich bylo nábožné. Dnes by to bylo naopak. Takže reprodukce je jeden důvod, pak to je imigrace náboženství. Bylo také období, kdy lidé přicházeli do Izraele, protože utíkali od náboženství, protože společnost byla nastavená sekulárně a silně ovlivněná komunistickými idejemi z Ruska, ty byly proti náboženství. Většina lidí, která přišla do Izraele, byla z arabských zemí a ti šli zpět k náboženství. Znáš jméno Šas? To je politická a náboženská strana v Izraeli. To bylo silné hnutí návratu k náboženství, to je jeden důvod. Druhý důvod je reprodukce, porodnost.*“⁶⁵

Politické spektrum je pestré. Od smířlivé levice po radikální pravici, která je charakterizována důrazem na národ, náboženství, ale i militantnost.⁶⁶ V Izraeli je většinou účast na volbách veliká. Respondenti poukazovali, že tato veliká volební účast souvisí opět s armádou a s arabsko-izraelským konfliktem. Je to právě politika, která má zásadní slovo v otázkách bezpečnosti země, jež ovládá armádu a k armádě má v zemi, kde je všeobecná branná povinnost, každý jednotlivec vztah. Každý tedy má zájem na řešení současné konfliktní situace. Účast na volbách souvisí i s populací izraelských Arabů a s pocitem ohrožení ve společnosti. „... vždy nás totiž vystraší, že když nepůjdeme volit, tak naše hlasy půjdou Arabům. (smích). Co můžeš dělat? To je místo, kde žiješ.“⁶⁷ Zde opět nacházíme paralelu spojení vnějším nepřítelem, na kterého většinová společnost spolehlivě instinktivně reaguje.

Význam pravice a levice v Izraeli nese zcela jiný podtext spojovaný více s arabsko-izraelským konfliktem než se sociální politikou. Obecně platí, že levice je pro mírový proces a ústupky, pravice (která nyní vládne) je u moci za podpory náboženských stran, kterým dává ústupky za svoji podporu, ale je neústupná v územních nárocích. Schatner, 82 letý, bývalý voják a politik, který dnes vyučuje sionismus, vysvětluje původ dnešní pravice: *V sionismu byly 4 směry, co se týče*

65 Chanan, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

66 ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister a Principal, 2009, s. 173.

67 Tal, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

arabského konfliktu: 1. žít v kompromisu a dělit se o zemi; 2. nejen dělit se o zemi, ale i společně pracovat, to bylo levicové; 3. liberální postoj, který říkal, jsme různí, to je problém, žijme spokojeně v klidu, nechte je žít, nekupujte jejich zemi; 4. byl pravicový, říkal železná zeď, oni jsou tam a my tady. To byl Žabotinsky, otec pravice, která je dnes u moci. Dokonce si dělají nárok i na tu zemi, která je v Sýrii a Jordánsku.⁶⁸

Starší generace respondentů inklinovala spíše k názorům levicovým a vyjadřovala obdiv i nostalgii k mírové politice Jicchaka Rabina. Schatner popisuje, jak vnímá levici, se kterou se ztotožňuje a levicovou mírovou politiku před rokem 1995: „*Naše strategie byla taková: Co je nebezpečí pro Izrael? Ne Sýrie, Egypt, ne Jordánsko, ne Palestina, ne Saudská Arábie. Problematické jsou země, co jsou dál, Irák, Írán a Libye ... a pak v budoucnosti Afghánistán. Ti jsou daleko. My musíme mít mír s našimi sousedy, co jsou blízko, abychom měli dostatek síly proti těm skutečným nepřátelům. Ovšem, bude nás to něco stát. Ale musíme mít mír se svými sousedy, vytvořit klidnou oblast. Bojovat jen s tím největším nebezpečím. Proto chtěl Jicchak Rabin mír a byl ochoten za to zaplatit.*“⁶⁹

Mladší respondenti volili strany kolem politického středu. „*Většina mladých lidí volí střed, ani pravici, ani levici, ale střed. Protože nám to je jedno, nechceme žádné boje, nechceme politiku, chceme prostě žít. To je generace, která přichází.*“ Volbu politického středu potvrdila i umírněně nábožná Neta: „*Nevolím náboženské pravicové strany, protože to je extrémní a s tím nesouhlasím. Jinými slovy - dávají tolik důrazu na budování osad (na Západním břehu) a nepracují na jiných částech v izraelské společnosti. Myslím, že náboženští a sekulární Židé spolu komunikují na dvou úrovních. Na osobní rovině, když jsou sousedé, spolupracují, společně slouží v armádě, mohou být přátelé. Většina Izraelců má takový vztah s někým. Když se ale bavíme o obecných záležitostech, povstávají ty různé pohledy a argumenty. Další věc je, že v těžkých časech se navzájem potřebujeme, ať jsi kdokoliv. Během operace „Protective Edge“ lidé z celé země pořádali sbírky na vojáky, otevřeli své domy a ubytovávali lidi z jihu, kteří byli evakuováni.*“⁷⁰ Starší respondenti volili jednoznačně levici, spojenou s mírovou politikou Jicchaka Rabina. Opět v této souvislosti zazněla vyjádření obav z nárůstu

68 Schatner, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jokneamu.

69 Tamtéž.

70 Neta, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

náboženství. „*Já jsem úplně nenábožný a lituji toho fanatismu.*“⁷¹ I další dotázaný vyjádřil svojí volbou touhu po toleranci a vzájemném porozumění: „*Volil jsem Arab Union Party. Je to poprvé v Izraeli, že svobodné strany, které jsou nežidovské kandidují společně. Obvykle jsem volil pro Hadaš, to byla jediná strana židovsko-arabská. Tato strana je nová a je škoda, že je komunistická. Nejsm komunist. Nikdy jsem nebyl, ale to je jediná strana, kde jsou muslimové a Židé spolu.*“⁷²

Obavy z náboženského fanatismu se prolínaly ve výpovědích respondentů s důrazem na jednotu Židů. V dalším výzkumu by bylo vhodné porovnat tyto odpovědi s názory Arabů a ortodoxních Židů, obě tyto skupiny nevstupují do armády, která je hlavním ovlivňujícím činitelem ideologie obrany státu a s tím spojenou důvěrou a solidaritu.

*Historie je pro nás velmi blízká, ze školy, z armády ji všichni známe. A hlavně, tady každý zná každého. Jestliže ne, tak víc mluv.. (smích).*⁷³

*„...je tu tolik lidí a jsou to tak různí lidé, ale něco dobrého je drží u sebe, asi to je v jejich kultuře, umíme spolupracovat, máme společnou historii, tu z Bible, i holokaust, jsme Židé, máme společnou historii, společné tradice a naše víra je jeden v druhého, jsme na sebe hrdí a jsme zodpovědní jeden za druhého, když nebudeme jednotní, přestane Izrael existovat, musíme si pomáhat.“*⁷⁴

71 Dov, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jokneamu.

72 Roy, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

73 Schatner, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jokneamu.

74 Dany, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

4.4 Rodinná paměť, generace, kořeny

„Být realistou v Izraeli znamená věřit v zázraky.“

David Ben-Gurion, 1956⁷⁵

Historie Židů a vzniku státu Izrael je zajímavé a historiky, sociology i politology dobře zpracované téma. Země malá územím i počtem obyvatel často plní přední stránky novin, a tím se stává nepřehlédnutelnou. Všeobecné povědomí o Židech a jejich historii pramení také ze zahrnutí Tóry do svazků Bible, nejrozšířenější knihy na zemi. Již tak atraktivní příběh národa, který se po dvou tisíci letech vrací do země, navzdory strádání vrcholícím holokaustem, považují křesťané i Židé za naplnění biblických proroctví. Ateističtí sionisté se tak v očích věřících stávají božím nástrojem. I pro naprostého ateistu jsou však příběhy z počátku budování země strhující. Obsahují velkou škálu emocí, zahrnují smrt i vítězství, dno porážky a úspěch. Příběhy země a lidí se prolínají v této perspektivě. V Izraeli se silné osobní příběhy často sdílejí a společnost je vnímá jako své dědictví. V archivech muzeí jsou pečlivě schraňovány. Někteří z pamětníků ani neměli originály fotografií, protože si je vyžádala muzea.

Do své práce jsem začlenila i vliv rodinné paměti na postoje současné generace k sionismu. Rodinná paměť je samostatným fenoménem, který by si jistě i z pohledu sionismu zasloužil samostatnou studii.

Pohled na minulost z perspektivy rodinné paměti je jiný než stroze popsaná, historicky doložitelná fakta. Rodinná paměť dává historii pestrost a zároveň vytváří i určité rodinné stereotypy. Toto platí i o sionismu. Na jedné straně můžeme nalézt donekonečna tradované a vždy pečlivě vyslechnuté příběhy, na druhé straně tabu, o kterých se raději mlčí. Nepřesná a zkreslená fakta s posunutými důrazy jsou často doplňována vzpomínkami a obrazy z filmů a knih. Takto kompilované příběhy se vrývají do paměti a vytvářejí pohled jedince na společnost. Rodinná paměť je nicméně fenoménem, který ovlivňuje víc než výuka ve škole. Od dětství formují tyto drobné epizody a vzpomínky pohled na historii a na společnost, utvářejí vztahy k ostatním, budí důvěru nebo nedůvěru. Strach nebo optimistický pohled do budoucnosti. V neposlední řadě vytvářejí

⁷⁵ Wikiquote. *David Ben-Gurion*. [cit. 1.2.2016]. Dostupné z: https://en.wikiquote.org/wiki/David_Ben-Gurion

v člověku národnostní snášenlivost nebo nenávisť.⁷⁶

Propojení minulých generací se současností vyjádřil Guy: *Na začátku to bylo jako sen, museli jste pracovat a pracovat a neměli nic jistého. Dnes se narodíte do celkem úspěšné země, celkem moderní země a nevidím se jako sionista, který potřebuje zemi, já už ji mám, ale jako sionistu, který ji potřebuje vylepšovat, aby byla lepší a posunovala se dopředu. Ale hlavní rozdíl je v tom, že my máme něco, o čem oni jenom snili a někdy to bereme jako samozřejmost.*⁷⁷

Tradované příběhy Izraelců jsou velmi silné, vyznačují se snahou o naplnění ideálů sionismu za cenu velkého strádání, utrpení a na druhé straně je vyzdvihována houževnatost a úspěšnost jednotlivců. Takto silný a opakovaný osobní příběh se stává závazkem pro současnou generaci. Následující citace popisují dobu před vznikem státu Izrael a ilustrují hloubku a emotivnost tradovaných příběhů, které ovlivňují současnou generaci.

Respondenti, kteří ještě zažili předválečnou Evropu, zdůrazňují ve svých vzpomínkách na pobyt v Evropě dvě skutečnosti. Za prvé vzestup nacismu a antisemitismu před druhou světovou válkou a během ní a za druhé aktivní činnost sionistických organizací. Situaci v Prostějově popisuje Miriam: *„Od roku 1939 jsme nesměli chodit do školy, začali jsme se učit v kroužcích a směli jsme být jen málo dohromady, protože jsme se učili v soukromých bytech žáků. ... No a potom jsme začali chodit s hvězdou. Byli jsme tam krátký čas. Stále to bylo horší a horší. Nesmí se to a ono. A ta hvězda a...osm hodin večer, a v neděli jsme nesměli jít ven a byly všelijaké zákazy a to a ono..... Tatínkovi sebrali živnost a už nemohl vydělávat. Začalo to tím, že jsme nesměli chodit ven, aby se nemuseli dívat na ty škaredý Židáky, a že jsme mohli jen do určitého obchodu a jen tehdy a tehdy, a bylo spoustu všelijakých opatření, nesměli jsme do parku, vystěhovali nás z našeho bytu, museli jsme dávat oblečení pro Němce do Ruska, proč, že oni se nás neštíteli, to já nechápu teda. Každou chvíli bylo něco nového proti nám,...a potom v létě 1942 šli z Olomouce 4 transporty a s 50 kily na zádech jsme šli do Terezína. Já to nezapomenu, já to všechno vidím před očima.“*⁷⁸ Situaci v Benešově popisuje Dov: *„Na počátku 30. let bylo stále více antisemitismu,*

76 WELZER, Harald, MOLLEROVÁ, Sabine, TSCHUGGNALLOVÁ, Karoline. *„Můj děda nebyl nácek.“* Praha: Argo, 2010, s. 17-36.

77 Guy, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

78 Miriam, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Tel-Avivu.

stále více henleinovců a méně a méně socialistů a komunistů. Já jsem v Benešově cvičil v německém tělovýchovném spolku a v 34. roce mělo být v Čadci cvičení a vedoucí přišel za rodiči, že já jako Žid tam nemohu jet. Tak maminka říkala, že to jí stačí a že chce, abych vyrostl mezi Židama. ⁷⁹

Sionistické spolky se v této době segregace Židů staly jedinou sociální alternativou. Pamětníci zdůrazňují členství v nich a i někteří mladší respondenti si vzpomínají na jména spolků, v nichž byli jejich předci. Karen vzpomíná na matku v Olomouci a otce v Berlíně: *„Matka chodila od 4 let do sionistického mládežnického hnutí Makkabi Hacair . Když pak zakázali Židům chodit do školy, zorganizovali výlet na farmu, kde se budou učit. Mé matce bylo teprve 14, ale rodiče jí dovolili jet. ... Otec i bratr byli součástí sionistického hnutí Makkabi Hacair. Jako moje matka. On vždy chtěl jet do Palestiny a žít v kibucu. To měl podobné jako moje matka. Měla ráda ten aktivní život v jejich skupině a byla fascinována těmi příběhy z kibucu. Učili se hebrejské písně, ale nerozuměli, o čem zpívají.* ⁸⁰ Předci mých respondentů přišli do Izraele s jednoznačně silným sionistickým přesvědčením, umocněným prožitkem antisemitismu.

Samotná cesta do Izraele je popisována také s dramatickým patosem a s vědomím, že kdokoliv unikl včas před holokaustem, zachránil svůj život. Často jako jediný z celé rodiny. Tento příběh vypráví Schatner ve školách: *„Po mnoha letech jsem byl v armádě, můj otec již nežil. Byl jsme mladý důstojník v armádě a měl jsem volno. Na sobě jsem měl uniformu a jel jsem navštívit svoji matku a jedno auto mi nabídlo svezení. Řidič mě pozoroval ve zpětném zrcátku a najednou se ptá Jak se jmenuješ? David Schatner. Syn Mordechaje. On okamžitě zastavil, oběhl auto, otevřel moje dveře a políbil mě. Polibek je pro ženu, ne pro cizince. (smích) Povídal, byl jsem dítě, tvůj otec k nám přišel a vzal mě a řekl, budeš součástí delegace, která pojede do Francie. Oni jeli do Francie a pak teprve odtud do Palestiny. Všichni z mé rodiny zemřeli v Osvětimi, jen já jsem přežil, díky tvému otci.* ⁸¹

Po válce přicházeli do Izraele ti Židé, kteří přežili holokaust. Ale o holokaustu se nemluvilo a až do procesu s Eichmanem v roce 1961 bylo toto téma společenské tabu. Mladý stát Izrael žil naladěný na budování nové země. *„... Oni nemluvili o holocaustu. Ochránili nás před tím. Trochu o tom mluvila matka, ale nebylo to nic, co by bylo*

79 Dov, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jokneamu.

80 Karen, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Tel-Avivu.

81 Schatner, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jokneamu.

strašné. Jak dělali v koncentráku dort, kávu, chleba.... ale neuvědomovali jsme si při tom, že byla hladová a že byla v nebezpečí života, když byla dítě. Můj otec o tom nemluvil vůbec. Ale bylo jasné, že oni chtějí žít v Izraeli, většina těch příběhů byla o tom, jak přišli do Izraele a jak tam začali budovat svůj život. Jak začínali se zemědělstvím....“⁸²

Všechny tyto silné příběhy mají vliv na postoje současné generace k sionismu. Respondenti to ve svých vyjádřeních potvrzují a dokonce i nejvíce skeptický Roy říká: *Počátek sionistického hnutí na mne činí stále velký dojem, je úžasné, co se jim podařilo dosáhnout. Je to úchvatné.*⁸³

I ostatní potvrzují veliký respekt k prvním budovatelům a zakladatelům státu Izrael: *„Lidé pracovali velmi těžce, aby zbudovali tuto zemi, měli velké štěstí, že se narodili v té době. Přál bych si být narozen v té době a vše vidět. Já jsme se narodil a všechno tu již bylo. Já jen mohu slyšet příběhy o tom, co se stalo. To jsou jen názory a filmy, ale ne to, co se skutečně stalo.Když jsi v těžké situaci, musíš se o sebe postarat a oni pochopili, že když něco neudělají sami pro sebe, nikdo pro ně nic neudělá.“*⁸⁴

Tento respekt k předkům je daný dvěma aspekty. Z jedné strany již zmiňovanou výchovou ve škole a armádě. Ze strany druhé rodinnou pamětí, spojenou se zodpovědností k přímým předkům, která je daleko silnější a více zavazuje, než předci vlastního etnika. Tato osobní hrdost na předky je podtržena celkovou úctou společnosti k zakladatelům státu, k prvním zakladatelům kibuců a k vojákům, kteří se účastnili bojových operací. Na základě odpovědí mohu konstatovat, že ti respondenti s předky, kteří přišli do země před 2. světovou válkou jako první sionisté, mají obvykle silnější pouto k zemi než ti, kteří přišli do země později. To ilustrují následující příběhy Miriam a Igora:

Na příběhu rodiny Miriam je vidět, jak se utváří pouto k zemi napříč generacemi. V příbězích členů rodiny se opakuje názor, že počátky budování země byly těžké, ale bylo potřeba se obětovat, aby zbudovali Izrael, svůj domov:

Babička Miriam říká: *Bylo to těžké, nebylo nic k mání, ale nám to nevadilo, byli jsme rádi, že jsme tady. Vývážilo to, že jsem tady, v zemi, o které mi tatínek vyprávěl, když mi byly tři roky, že jsem tady a že se učím hebrejsky. Já jsem nechtěla nikdy odsud odejít,*

⁸² Chanan, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

⁸³ Roy, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

⁸⁴ Tal, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

i když mně bylo někdy těžko.⁸⁵ Její syn na otázku začátků státu také zdůrazňuje chudobu a nelehké podmínky: „...ale většina těch příběhů byla o tom, jak přišli do Izraele a jak tam začali budovat svůj život. Jak začínali se zemědělstvím, nevěděli jak, neměli peníze. Pamatuji si tu dřevěnou chýši, kde jsme bydleli na začátku.“⁸⁶ Vnuk Miriam, tedy třetí generace : „Slyšel jsem, jak přišla do Izraele a jak zakládali kibuc. Mám o kibucu smíšené pocity, jak to tam bylo. Slyšel jsem, jak byli v kibucu a pak jak byli v mošavu, jak těžce pracovali. Takže můj pocit je, že to bylo těžké, stále hodně těžce pracovali, měli stále dluhy, žili ze dne na den.“⁸⁷

Toto vědomí oběti předků zavazuje potomky k pokračování v jejich odkazu.

Protikladným příkladem rodinné paměti sionistů, kteří žijí v Izraeli už tři generace, je Igor, který nemá hluboké kořeny v Izraeli. Igorova rodina přišla do Izraele v roce 1991, když mu byl jeden rok. Děda, který celou aliju zorganizoval, už nežije, rodiče se rozvedli a otec se nikdy nenaučil pořádně hebrejsky. Pro otce být doma znamená být na Ukrajině, Igor mluví pozitivně o Izraeli, ale chce odejít hledat své štěstí do ciziny a jako jediný si umí představit mít domov jinde. O dědovi a Ukrajině mluví s nostalgií: „ ... to můj děda, on sem chtěl jít. Bylo mu tehdy 50, byl bohatý na Ukrajině, měl tam hodně domů, a vše tam nechal, byznys, majetek a přišel sem. Neměl zde svůj společenský status, neměl zde odpovídající práci, neznal jazyk...on už nežije, ale mohu se zeptat otce, proč to děda vymyslel. Můj otec tu je už třicet let, nenaučil se nikdy pořádně hebrejsky, oni tu jsou cizinci, neříkají Izraeli domov.“ Podtrhuje tím fakt, že štěstí pro jeho život je mimo území Izraele.

U zkoumaného vzorku neplatilo jen, že potomci sionistů jsou sionisté, ale platilo i že potomci ateistů jsou ateisté: ... Češi byli vždycky ateisté, přišli jako ateisté a žijí tu jako ateisté⁸⁸ a potomci z religiózních rodin jsou i dnes praktikujícími Židy: ... všichni jsou u nás věřící, moje rodina i manžel.⁸⁹ Vliv rodiny se tak jeví jako daleko silnější než vliv společnosti.

85 Miriam, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Tel-Avivu.

86 Chanan, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

87 Dan, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

88 Ronny, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

89 Neta, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

4.5 Dnešní globalizovaný svět a budoucnost země

Často slyším, jak obviňují Izrael, že judaizuje Jeruzalém. To je jako nařknout Ameriku, že amerikanizuje Washington, nebo Británii, že poangličtřuje Londýn. Víte, proč jsme Židé? Protože jsme z Judska.

Benjamin Netanyahu⁹⁰

V dnešním globalizovaném světě může z pohledu cizince působit paradoxně, jak se osm a půl miliónu lidí snaží vojensky uhájit malý kousek země, zápasí s problémy s pitnou vodou, nedostatkem úrodné půdy. Země je navíc izolovaná od svých sousedů kvůli přetrvávajícímu konfliktu, a tak jediným spojením s okolním světem je letiště (respektive přístavy ve městech Haifa a Jaffa). Angličtina, ruština, arabština a další jazyky jsou častou jazykovou výbavou mladých lidí a hebrejščina se může jevit vedle nich jako specifický lokální jazyk. Izraelci udržují styk s okolním světem, hodně cestují. Je zvykem cestovat rok mezi vojenskou službou a vysokou školou. Lidé mezi 20-30 lety, tedy poměrně mladí, většinou již navštívili několik zemí. Do ciziny jezdí i školní výlety. U vybraných státních zaměstnanců se dokonce předpokládá, že jezdí na pravidelné stáže v cizině. Někteří Izraelci se stěhují ze země, odjíždějí pracovat, mnozí se vrací, někteří v cizině zůstanou. Tal mluví o svém vrstevníkovi ze školy: „*Já vím že se vrátí, ale právě teď je v Kanadě - myslím že to je jedna z nejlepších zemí, bohatá, málo zalidněná, a jestli někam spadne bomba, tak to nebude Kanada. Byl velmi frustrovaný tím, co se děje v této zemi, a úplně mu rozumím. To, že jsme Izraelci a Židé, neznamená, že věříme našim politikům, vládě, státu. Toto místo je velmi těžké pro život. Nemluvím teď o terorismu. Když pracuješ, minimální mzda je tak nízká, že ti nedovolí rozvinout svůj život, nemůžeš z toho nic uspořít, nemůžeš si z toho pronajmout byt, pořídít auto, mít přítelkyni, jídlo a cigarety, občas si někam vyrazit. Prostě nestačí to. Je to proto, že utrácíme tolik peněz za bezpečnost a další věci. Je to těžké, jednoho dne budeme pracovat jen na ty daně, ze kterých se platí tato válka.*“⁹¹

Populace v Izraeli statisticky stále narůstá. Většina respondentů si neumí představit, že by žila jinde než v Izraeli. Pouze dva řekli, že by chtěli žít jinde, ale důvody byly

90 HAARETZ. *Full Transcript of Netanyahu Speech at UN General Assembly*. [cit. 14.2.2016].

Dostupné z: <http://www.haaretz.com/israel-news/full-transcript-of-netanyahu-speech-at-un-general-assembly-1.386464>

91 Tal, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

ekonomické, viděli pro sebe snadnější perspektivu za hranicemi a o Izraeli se vyjadřovali pozitivně, s respektem. Igor se sice chce vystěhovat z Izraele a říká: „*Svoji budoucnost nevidím v Izraeli, může to být kdekoliv jinde, ale ne v Izraeli.*“, ale o své příslušnosti k izraelské společnosti mluví s respektem „...*vše zde velmi dobře funguje, v určitých aspektech nejlépe na světě. Je to úspěch a má to hodnotu, když víš, že patříš do skupiny těchto lidí. Protože jsi Izraelec, jsi úspěšný.*“ O chvíli později s podobným sebevědomím silné národní identity popisuje svoje záměry odjet do USA: „*Jako Izraelec mohu velmi dobře uspět v USA. Každý Izraelec, který přišel do USA s nějakým bussines plánem nebo něčím podobným, tam uspěl a vydělal spoustu peněz a rychle.*“⁹²

I když respondenti nepovažují situaci v zemi za lehkou, většinou vidí nárůst antisemitismu ve světě jako hlavní problém a ve své zemi se cítí přes všechna úskalí daleko bezpečněji: „*Když jsi jinde než v Izraeli, tak ale cítíš, že být Židem je něco zvláštního, překonáváš stále odpor většinové společnosti, cítíš to. Ale v Izraeli je zcela normální být Židem. A to stojí za to. Kdekoliv mimo Izrael se necítím bezpečně a doma jako tady, cestovala jsem do Evropy, Afriky, Ameriky... pamatuji si, jak v New Jersey nám řekli, že v některých místech není dobré chodit s jarmulkou, ale v Izraeli není místo, kde by sis ji musel sundat.*“⁹³

Evropu a Severní Ameriku nevnímají jako bezpečnější místo pro život, než je Izrael. Jako důvod ohrožení vidí jednak antisemitismus šířený islámem. „...*například v Berlíně je hodně muslimů. Šel jsme po ulici ve tři ráno, bylo to v pohodě, ale někde hluboko v mysli máš, že tu jsou, a jestli třeba někomu přeskochí, tak do tebe zapíchne nůž...*“⁹⁴ nebo antisemitismus hluboce vkořeněný do společnosti skrze křesťanské učení tzv. Teorie náhrady (Bůh zavrhl synagogu a místo ní si přivlastnil církve): „*V Kanadě jsem byl v hotelu, mluvil jsem s vlastníky, byl to vzdělaný pár, učitelé. Mluvili jsme o holokaustu. V určitém momentu rozhovoru mi žena řekla (ona cítila, že mě to šve a přesto řekla) Co bys chtěl, vždyť jste zabili Ježíše! Zabili jste Ježíše, tak si to zasloužíte! (křičí) Můžeš vidět, že to je základ v křesťanství. Křesťané vždy obviňují Židy ze zabití Ježíše a to omlouvalo zabití milionů Židů. Loni jsem byl v Polsku. Dnešní Polsko je téměř prázdné, bez Židů. Ale stále tam vidíš grafitti. Židé odejděte! NO JEWS! Ta nenávisť k Židům je tak fundamentální. Je to něco, co jsou křesťanské děti vyučovány*

92 Igor, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

93 Neta, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě.

94 Igor, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu.

od mladého věku. Židé zabili Ježíše, Jidáš Iškariotský (hebrejsky Jidáš je Juda, pozn. autorky) dal Ježíše Římanům a tak dál...tyto hloupé příběhy jsou důvodem, proč nemůžeme žít v míru s křesťany.“⁹⁵

Tento pocit ohrožení v cizině logicky vyúsťuje v opačný pocit, že v Izraeli je bezpečněji, protože jedinec je součástí komunity, která je silná a solidární. „*Když budu v cizině a moje děti půjdou do školy a budou napadeny kvůli židovskému původu, bude samo. Ale tady bojujeme společně, je nás mnoho. Rozumíš?*“⁹⁶

Obezřetnost a nedůvěru v arabský svět vyjádřili v určité míře všichni respondenti, kromě jednoho staršího respondenta. Bylo to velmi ambivalentní, jelikož na přímou otázku v sekci konfliktu se ve svých odpovědích respondenti vědomě snažili nevytvářet stereotypy, že každý Arab je teroristou. Důvodem nedůvěry v arabský svět však byla osobní i historická zkušenost. Strach z války a teroru je zároveň silným tmelícím prvkem společnosti, pocit ohrožení se přímo pojí s potřebou sjednocovat se proti společnému nepříteli. Toto se projevilo i v jejich názorech na současnou uprchlickou krizi v Evropě. Roy, respondent, který se od ostatních lišil větším všeobecným přehledem, ale i jakousi skepsí vůči izraelské společnosti, vyjádřil názor, že milión lidí v půl miliardové Evropě nemůže způsobit žádnou změnu ve společnosti a strach lidí z uprchlíků viděl jako iracionální. „...*v Izraeli je teď slyšet, že Evropa bude přemožena muslimy - i kdyby jich bylo 6 miliónů, Evropanů je přes 500 milionů, není realistické se jich bát..... zvlášť pokud budou přijímat ty talentované. Amerika už to dělá 200 let, a teď to chtějí udělat tak i v Německu.*“⁹⁷

Zbylé odpovědi byly skeptické a poukazovaly na nesnadnou integraci muslimů do evropské společnosti. V podtextu často zaznívalo, že oni, Židé, mají svoji osobní zkušenost s Araby a Evropané jim přijdou velmi naivní. Hranice, kde je obava oprávněná a kde začíná izraelský nacionalismus, není zcela zřetelná. „*Myslím, že to je docela problém. Myslím si, že každá země má svoje ideje a měla by přijímat na svoje území jen lidi, kteří souhlasí s těmito idejemi. Nejde jen říci přijmeme uprchlíky, ať si vytvoří svoje čtvrtě s excentrickým islámským režimem v těch čtvrtích. Myslím si, že když chtějí ti uprchlíci jet do Česka, měli by žít jako Češi. Pak by měli být přijati. Pokud nechtějí, tak ne. Ten konflikt mi připomíná palestinský konflikt. Chtěli bychom žít s*

95 Chanan, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě

96 Tamtéž.

97 Roy, rozhovor uskutečněný v září 2015 v Tel-Avivu

Palestinci a jsme myslím spíš jako Německo v tomto případě, ale bojíme se, že budou chtít pak změnit nás a kontrolovat celou naši zemi. Takže rozumím i tomu, že je Češi nechtějí. “⁹⁸

V perspektivě vývoje Izraele vycházejí všichni účastníci z bezprostřední zkušenosti. Protože ještě neprohráli žádnou válku, nepředpokládají, že by Izrael byl zničen ve válečném konfliktu. To, že se nebojí eskalace válečného konfliktu, může být částečně způsobeno vojenskou výchovou, která programuje člověka k nebojácnosti a k hrdinství. Země se velmi rychle rozvinula a setrvalý hospodářský růst dává naději, že rozvoj bude pokračovat. Když jsem se z vyhlídky od Muzea Jicchaka Rabina dívala na Tel-Avivské panorama výškových budov, přišel za mnou hlídač a řekl: „...vidíš to, za pár let jich tady bude víc než na Manhattanu.“ Izraelci vesměs věří v úspěch a budoucnost své země a v pokračování naplňování ideí sionismu. Hlavní obavou z narušení perspektivně nastartovaného rozvoje země je opět náboženství. Tady nelze pominout celkovou blízkovýchodní situaci, kde víceméně sekulární státy se stávají náboženskými, což má vliv i na uvažování obyvatel Izraele a jejich strach z radikalizace náboženství. Nejpřesněji představu o budoucnosti charakterizují slova Danyho: „*Vidím ji dobře (smích), to především. Doufám, že se stabilizují všechny ty náboženské skupiny, co se týká míru, to je těžký, doufám, že bude, jsem optimista, tak doufám v demokratickou náboženskou zemi, tedy ti nábožní mají spoustu dětí (smích), ale doufám, že to nebude mít vliv.*“⁹⁹

98 Dany, rozhovor uskutečněný v říjnu 2015 v Jeruzalémě

99 Tamtéž.

5 Závěr

Ve své práci se zabývám postojem mladých Izraelců k sionismu. Výzkum ukazuje, že převažuje kladný, až obdivný vztah k počátkům své země, k původním idejím a k lidem sionistického hnutí i k soudobému a budoucímu Izraeli. Každodenní boj o existenci státu Izrael se zároveň stává bojem o udržení a zachování hlavní sionistické myšlenky - společného státu Židů. Během rozhovorů někteří Izraelci vyjadřovali nespokojenost se současnou situací v Izraeli, s politickou reprezentací a nedokázali se ani jednoznačně ztotožnit s pojmem sionismus. Ale ti samí respondenti v jiných odpovědích zase ambivalentně přiznávali výraznou hrdost na Izrael i na svou příslušnost k židovskému národu. A tato hrdost v odpovědích respondentů převažuje.

Sionismus, který předcházel vzniku státu Izrael, popisují respondenti s respektem a s obdivem k hrdinství zakladatelů. O sionismu se vyučuje ve školách a v armádě, jsou zřízeny četné památníky a muzea, Izraelci v tomto směru procházejí jednotnou výchovou, Izraelci tedy svoji historii dobře znají. Výzkum ukazuje, že současná společnost vnímá začátky Izraele jako těžké. První generace přistěhovalců přinášela velké oběti a projevovala velké hrdinství, což působí v mladších generacích určitou formu zodpovědnosti vůči odkazu předchozích generací. Ukázalo se, že ti Izraelci, jejichž rodiny žijí v Izraeli již několik generací, cítí větší zodpovědnost v pokračování odkazu svých předků než ti, kteří jsou generací první. Síla rodinného příběhu je větší než všeobecný respekt společnosti ke generacím zakládajícím stát Izrael a vyučovaný státem ve školách a armádě. V rodinných příbězích se odráží fakt, že ti, kteří přišli před druhou světovou válkou z Evropy, byli vesměs vyučováni v sionistických organizacích a v konfrontaci s antisemitismem se stali zanícenými sionisty. Tento jejich silný sionismus se odrazil i na jejich potomcích.

Ačkoliv první sionisté byli ateisté a předchozí levicové vlády byly ochotny k územním ústupkům, v současné době sílí vliv skupin religiózních Židů, kteří si dělají územní nároky na biblická území nacházející se na palestinském teritoriu. To také vede k eskalaci arabsko-izraelského konfliktu. Respondenti shodně registrují postupný nárůst vlivu náboženství v zemi, radikalizaci politických stran a růst vlivu náboženských skupin, které usilují o územní nároky.

Vliv náboženství na pravicové strany, které vládou za podpory menších náboženských stran, budí v sekulárních Izraelcích obavy o další demokratický vývoj

země. Jako nebezpečí respondenti vidí ztrátu práv menšin a oslabení ekonomické prosperity. O nutnosti najít rovnováhu ve společnosti se však vyjadřovala i respondentka zastupující náboženskou komunitu.

Během rozhovorů mladí Izraelci vyjádřili náročnost být finančně nezávislý. Jako důvod uvádí vysoké daně a neustálé výdaje na armádu. Na jedné straně mají rádi svoji zemi. Jejich pouto k Izraeli je posíleno účastí v armádě, silným společným příběhem, kolektivismem společnosti. Na druhé straně mají pocit, že by bylo snadné si vydělat peníze v USA nebo v Kanadě. V těchto zemích jsou početné židovské komunity, což činí případné vycestování realističtější. Nicméně většina respondentů chce sice mít zkušenost s prací v cizině, ale chce žít v Izraeli.

Tmelícím prvkem, který umožnil Židům přežít v diaspoře, bylo náboženství. Dnes je tmelícím prvkem většinové společnosti na prvním místě armáda, kterou projdou všichni Izraelci, kromě trvalých studentů náboženských škol a izraelských Arabů. V armádě jsou vojáci vyučováni o historii Izraele. Není to jen společný prožitek účasti v armádě, ale společnost silně spojuje i realita konfliktu. Každý zná někoho, kdo zemřel kvůli konfliktu a každý má někoho právě teď v armádě. To působí také zájem o politickou situaci, protože to jsou politici, kteří rozhodují o armádě a o míru nebo eskalaci napětí. Tato skutečnost je jedním z důvodů, proč se účastní velké množství lidí voleb. Další důvod uvedli respondenti strach, že izraelští Arabové budou mít větší zastoupení v Knessetu.

Izraelci jsou vychovávaní, aby nedávali nepříteli záminku ke konfliktu, aby byli viděni pozitivně před světem a aby nedávali najevo strach. Při bližším zkoumání však je patrné, že strach mají a jsou obezřetní. Mají i obavy z případného života v Evropě. Vnímají, že v Evropě narůstá rasismus a společnost se polarizuje. Počet obyvatel v Izraeli se stále zvětšuje a těch, kteří odcházejí ze země, je méně než těch, kteří přicházejí. Nedůvěra v křesťanský a arabský svět není dána jen bezprostřední skutečností, ale také historickou. Dá se říci, že antisemitismus má tisíce let starou tradici. Vnější nepřítel a zkušenost s ním tak umocňuje základ sionismu - existenci společného nezávislého státu Židů.

Výzkum ukazuje, že Izraelci jsou na svoji zemi velmi hrdí. Jako osobnosti jsou silně individualističtí, vojenská zkušenost jim přináší samostatnost a schopnost se rychle rozhodovat. Z druhé strany umí být přátelští, jsou zvyklí na týmovou spolupráci, umí rychle odhadovat lidi a umí se rychle vcítit do pocitů druhých. Solidarita ve společnosti

je velká a je také nutností pro život v zemi konfliktů. Jedinečná a bohatá historie, závazek k prvním pionýrům, soudržnost společnosti, rozmanitost sociálního a kulturního života, hospodářské úspěchy, krása a rozmanitost krajiny, to vše dělá z Izraele příjemné místo pro život současné generace, navzdory přetrvávajícímu vojenskému konfliktu.

Prostřednictvím svého výzkumu nabízím pohled jednak do historie a jednak do života současného Izraele. Unikátní země, která se bezprostředně osudy svých občanů dotýká Evropy a v podstatě celého světa - Židé s právem návratu do Izraele žijí na všech kontinentech. Zaznamenané příběhy pamětníků jsou velmi emotivní, plné kontrastů strádání a hrdinství, smrti a naděje na nový život. Tradování příběhů z počátku vzniku Izraele vytváří v mladé generaci obdiv i závazek k otcům - zakladatelům a budovatelům.

Lidé, které jsem měla možnost poznat, byli vzdělaní, přátelští a otevření, snažili se mít nadhled a projevovali ve svých názorech silnou individualitu. Rozhovory s nimi byly pro mne velmi obohacující, poznala jsem Izrael hlouběji a ani na okamžik jsem nelitovala finančních a časových nákladů, které jsem do výzkumu investovala. Protože jsem studentka nejen kulturní antropologie, ale i judaistiky se zaměřením na soudobá izraelská studia, měla tato práce pro mne velký osobní přínos v poznání izraelských realit i života v zemi.

Při pokračování svých výzkumů bych se v budoucnu zaměřila na skupiny religiózních Židů a tím doplnila celkový obraz izraelské společnosti. Moji respondenti až na jednu výjimku, nebyli z náboženských kruhů, a tak se tato oblast přímo nabízí. Takto zaměřený výzkum by byl mnohem rozsáhlejší, protože v judaismu je velmi mnoho proudů. Dokonce jeden zvaný ultra-ortodoxní dodnes neuznává stát Izrael, protože novou teokracii založí podle nich až mesiáš.

Setkání s jinou kulturou a s jinými lidmi je vždy přínosem v pohledu na život. Pomáhá nám uvědomit si sebe sama a přehodnotit některé postoje a žebříčky hodnot. O to víc je obohacující setkání s takto specifickým národem, který působí evropsky, ale přitom je i oknem do arabského světa, do dávné i nedávné historie Blízkého východu, potažmo do historie zemí, kde byli Židé po dva tisíce let rozptýleni. Přiblížení se izraelské společnosti mi dodalo nový rozměr ve vnímání rozmanitosti společnosti i v porozumění nacionalismu a sionismu. Budu ráda, když mé poznatky zaujmou a obohatí i čtenáře této práce.

6 Použitá literatura

- ALON Azaria. *Israel National Parks and Nature reserves*. Jerusalem: Carta, 2008.
- AVINERI, Šlomo. *Zrození moderního sionismu*. Praha: Sefer, 2001.
- BEN RAFAEL, Eliezer, SHAROT Stepen: *Etnicity, religion and class in Israeli society*. Cambridge: Cambridge, 1991.
- ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister a Principal, 2009.
- ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina*. Brno: Barrister a Principal, 2015.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál 2005.
- HERZL, Theodor. *Židovský stát*. Praha: Academia, 2009.
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: SLON, 2009.
- JONAS, George. *Odveta - Mnichov 1972*. Praha: Baronet Publishers, 2006.
- KRUPP, Michael. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Vyšehrad, 2013.
- KRUPP, Michael. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad, 1999.
- MENDEL, Miloš. *Náboženství v boji o Palestinu: judaismus, islám a křesťanství jako ideologie etnického konfliktu*. Brno: Atlantis, 2000.
- OLSON, Jess. *Nathan Birnbaum and Jewish Modernity*. Stanford, California: Stanford University Press, 2013.
- SHIMONI, Gideon. *The Zionist Ideology*. Hanover: University Press of New England 1995.
- ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014.
- WELZER, Harald, MOLLEROVÁ, Sabine, TSCHUGGNALLOVÁ, Karoline. „*Můj děda nebyl nácek*.“ Praha: Argo, 2010.
- WISTRICH, Robert S. *The Jews of Vienna in the Age of Franz Joseph*. New York: Oxford University Press, 1989.

Seznam použitých webových stránek:

Hakotel. *Visitor Information*. [cit. 12.2.2016]. Dostupné z:

<http://english.thekotel.org/VisitorInfo.asp?id=3>

HAARETZ. *Full Transcript of Netanyahu Speech at UN General Assembly*.

[cit. 14.2.2016]. Dostupné z: <http://www.haaretz.com/israel-news/full-transcript-of-netanyahu-speech-at-un-general-assembly-1.386464>

ISRAEL RISING. *Overview of Terror Attacks in Israel*. [cit. 9.2.2016]. Dostupné z:

<http://www.israelrising.com/overview-of-terror-attacks-in-israel/>

TIMES OF ISRAEL. *Full text of Abbas's 2015 address to the UN General Assembly*.

[cit. 9.2.2016]. Dostupné z: <http://www.timesofisrael.com/full-text-of-abbas-2015-address-to-the-un-general-assembly/>

Wikiquote. *David Ben-Gurion*. [cit. 1.2.2016]. Dostupné z:

https://en.wikiquote.org/wiki/David_Ben-Gurion

UNESCO. *Ancient Jericho: Tel es-Sultan*. [cit. 29.1.2016]. Dostupné z:

<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5704/>

EC EUROPA. *The Israeli Hi-Tech Industry*. [cit. 29.1.2016]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/events/20140120-tto-circle/jrc-20140120-tto-circle-zetelny.pdf>

Central Bureau of Statistic. *Population by Religion*. [cit. 1.2.2016]. Dostupné z:

http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/text_search_eng_new.html?CYear=2015&Vol=66&input=religion

Jewish Virtual Library. *Vital Statistic*: [cit. 29.1.2015]. Dostupné z:

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/newpop.html

The Jewish Agency. *Israel and Zionism*. [cit. 29.1.2015]. Dostupné z:

<http://web.archive.org/web/20071122081939/http://www.jafi.org.il/education/100/concepts/aliyah5.html>

The Jewish Agency. *Israel and Zionism*. [cit. 29.1.2015]. Dostupné z:

<http://web.archive.org/web/20071016204522/http://www.jafi.org.il/education/100/maps/refs.html>

Israel Ministry of Foreign Affairs:Israel. [cit. 29.1.2016]. Dostupné z:

<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/History/Pages/The%20Gulf%20War%20-%201991.aspx>

Jewish Virtual Library. [cit. 2.1.2016]. Dostupné z:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Zionism>